

Ekstern evaluering af projekt: ”Bedre trivsel og forebyggelse blandt anbragte børn og unge”

Et samarbejde mellem VELUX FONDEN og LIVa – Forening mod skadevirkninger af prostitution

&#

ANALYSE & TAL

SEPTEMBER 2018

Udarbejdet af:

Analyse & Tal F.M.B.A
Nannasgade 28
2200 København N
www.ogtal.dk

Udarbejdet for:

LIVa – Forening mod skadevirkninger af prostitution
Dronningensvej 4, st.
2000 Frederiksberg

Udarbejdet med støtte fra:

VELUX FONDEN
Tobaksvej 10
2860 Søborg

For mere information kontakt:

Pia Bang Jensen
Tlf. 28 93 41 12
pia@ogtal.dk

Databehandling, analyse & tekst:

Pia Bang Jensen, Nadia Engelst Rostved og Maj Baltzarsen

Rapporten kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Rapporten kan downloades gratis på Analyse & Tals hjemmeside www.ogtal.dk og på LIVas hjemmeside www.livarehab.dk.

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	3
1. Resume	5
Projektets succeskriterier:.....	5
Rapportens konklusioner.....	5
2. Indledning	7
3. Om projektet	8
Projektets succeskriterier:.....	8
Effekter på kort sigt:.....	8
Effekter på lang sigt: Forebyggelse af udsathed blandt anbragte børn og unge.	8
4. Om evalueringen.....	9
4.1 Datakilder.....	12
Førmåling.....	12
Eftermåling.....	12
Mini-surveys efter første undervisningsgang.....	12
Mini-surveys efter anden undervisningsgang	12
Interview med fagpersonale	12
Interview med ledere.....	12
Fokusgruppe med fagpersonale og ledere.....	12
Observationer af undervisning.....	12
4.2 Løbende justeringer af evalueringen.....	13
5. Overordnet om undervisningen.....	14
5.1 Undervisningens rammer, indhold og formidling.....	14
Undervisningens pædagogiske og didaktiske afsæt.....	14
Undervisningens understøttende elementer	15
Justeringer i undervisningen undervejs.....	16
5.2 Deltagerne	16
5.3 Behovet for undervisning	18
5.4 Stor tilfredshed med undervisningen	21
Stor motivation og følelse af værdi blandt deltagerne	23

Fleksibel og nærværende undervisning.....	25
Efterspørgsel på cases.....	25
5.5 Konklusion.....	26
6. Udbytte af undervisningsforløbet	27
6.1 Øget refleksion og erkendelse om gråzoneprostitution.....	27
6.2 Fælles sprog om gråzoneprostitution.....	30
6.3 Øget viden om gråzoneprostitution.....	34
6.4 Øget viden om lovgivning og juridiske forpligtelser.....	37
6.5 Evne til at identificere tegn og signaler	38
6.6 Sociale medier kræver fortsat bevågenhed.....	40
6.7 En klarere retning på arbejdet med gråzoneprostitution.....	41
6.8 Konklusion.....	44
7. Forandringer i praksis.....	45
7.1 Flere taler oftere med unge om problematikkerne vedrørende salg og bytte af sex	45
7.2 Implementering af handleplaner	48
Handleplan for seksuel risikoadfærd og gråzoneprostitution.....	49
Gode erfaringer med handleplaner.....	50
Værktøjskasse og hotline	52
Samarbejde med LOS og FADD om videreformidling af information.....	53
7.3 Konklusion.....	54
8. Konklusion.....	55

1. Resume

Nærværende rapport er en slutevaluering af LIVa – Forening mod skadevirkninger af prostitution (LIVa)'s projekt "Bedre trivsel og forebyggelse blandt anbragte børn og unge". Projektet er et toårigt udviklings- og pilotprojekt støttet af VELUX FONDEN, som har løbet fra 2016 til 2018. Evalueringen er foretaget af Analyse & Tal.

Projektet er målrettet socialarbejdere og andre faggrupper på relevante opholdssteder til at forebygge gråzoneprostitution og sikre bedre trivsel blandt udsatte børn og unge. 50 institutioner i region Hovedstaden og Sjælland er udvalgt i tæt samarbejde med Landsforeningen af Opholdssteder Botilbud og Skolebehandlingstilbud (LOS) og Foreningen af døgn- og dagtilbud (FADD). Formålet er at tilbyde undervisning og, i samarbejde med fagpersonalet, udvikle redskaber, værktøjskasse og handleplan, så opholdsstederne bedre kan imødekomme problematikkerne vedrørende gråzoneprostitution hos de udsatte børn og unge.

Målet er at udvikle og forankre metoder til at sikre bedre trivsel og mindske psykisk sårbarhed blandt de anbragte børn og unge samt at forebygge negative konsekvenser af gråzoneprostitution og prostitution.

Projektets succeskriterier:

- Der er udviklet anvendelige metoder til forebyggelse af gråzoneprostitution blandt anbragte børn og unge.
- Der er udviklet tilgængelig viden via undervisning, hotline og hjemmeside.
- Fagpersonalet får den information og støtte de har efterspurgt, så de føler sig bedre fagligt klædt på til at handle på problematikkerne vedrørende gråzoneprostitution og sikre bedre trivsel blandt børn og unge.
- Forankring og metodeudviklet undervisning, som kan videreføres til resten af landet.
- Målbar ændring hos fagpersonalet, så de har bedre forståelse for og et vidensgrundlag til at forebygge gråzoneprostitution og negative konsekvenser af prostitution.
- Målbar højnelse af faglighed til at sikre bedre trivsel af sårbare børn og unge.
- På længere sigt færre børn og unge der ender i gråzoneprostitution og prostitution og dermed yderligere udsatte.

Evalueringen beskæftiger sig på tre forskellige niveauer med, om det ønskede kompetenceløft af fagpersonalet har fundet sted. For det første ses der på deltagernes behov for og tilfredshed med undervisningen, for det andet på deres konkrete udbytte af undervisningen og for det tredje på hvorvidt undervisningen kan siges at have medført konkrete forandringer i deltagernes praksis efter undervisningen.

Evalueringen baserer sig på flere forskellige datakilder: En før- og eftermåling af undervisningsdeltagernes kendskabsgrad og praksis, tilfredshedsmålinger efter hver undervisningsgang, fokusgruppeinterviews og interviews med deltagere.

Rapportens konklusioner

Rapportens konklusioner er opsummeret nedenfor:

I kapitlet "5. Overordnet om undervisningen" konkluderes det, at undervisningen beskæftiger sig med et komplekst og politisk og etisk kompliceret emne. Målgruppen for undervisningen er meget bred både hvad angår deres faglige baggrund og i forhold til de udfordringer, der forefindes på de fagprofessionelles arbejdsplads. Der er et stort behov for undervisning blandt fagpersonalet og efterfølgende en overvældende tilfredshed med undervisningen blandt deltagerne. Deltagerne er motiverede for at arbejde med unge, der er i risiko for at indgå i relationer med salg eller bytte af sex og deltagerne finder stor mening og værdi i at have deltaget i undervisningen. Deltagerne efterspørger flere cases i undervisningen og roser underviserne for at levere fleksibel og nærværende undervisning.

I kapitlet "6. Udbytte af undervisningen" konkluderes det, at undervisningen har ført øget til refleksion og erkendelse om gråzoneprostitution blandt deltagerne, undervisningen har givet deltagerne et fælles sprog om gråzoneprostitution og undervisningen har givet deltagerne mere viden om gråzoneprostitution. Ligeledes har undervisningen givet deltagerne mere viden om lovgivningen på området og deres juridiske forpligtigelser og gjort deltagerne i bedre i stand til at identificere tegn og signaler på gråzoneprostitution. Endelig har undervisningen givet deltagerne en klarere retning i arbejdet med gråzoneprostitution – et emne som de førhen har haft svært ved at gå til og få greb om. Og i relation hertil har undervisningen ligeledes medført øget professionalisering af arbejdet med gråzoneprostitution.

I kapitlet "7. Forandringer i praksis" konkluderes det, at flere af deltagerne som følge af undervisningen taler mere med de unge om problematikker vedrørende salg eller bytte af sex. Flere deltagere har fået en mere direkte og tydelig tilgang til kommunikation med de unge om gråzoneprostitution og flere oplever allerede nu, at dette har en positiv indvirkning på relationen til de unge. Knap halvdelen af deltagerne har formaliseret arbejdet med gråzoneprostitution via implementering af en handleplan og på de opholdssteder, hvor det er sket, er der mange positive erfaringer hermed. Implementeringsprocessen viser sig dog også vanskelig på grund af tidspres, institutionelle logikker og til dels uklart formål med handleplanen. Flere af deltagerne arbejder aktivt videre med implementeringen af handleplanen og der er et fremtidigt potentiale for at styrke forankringen af arbejdet med gråzoneprostitution ude på opholdsstederne.

2. Indledning

De seneste år er der kommet øget fokus på fænomenet gråzoneprostitution i Danmark. Gråzoneprostitution defineres som salg eller bytte af sex og sker blandt børn og unge i en udveksling hvor seksuelle ydelser bliver givet for modtagelsen af penge, gaver, euforiserende stoffer, husly, mad, voksenkontakt, omsorg, beskyttelse, udforskning af seksualitet og bekræftelse.

Det er blevet nemmere for unge at eksperimentere på internettet og grænserne i det virtuelle rum er flydende, hvilket ifølge eksperter på området medfører, at antallet af unge, der får betaling mod seksuelle ydelser i form af penge, gaver, omsorg anerkendelse mv., er stigende.

Denne udvikling blev bekræftet i projektet "Unge til salg", som LIVa – Forening mod skadevirkninger af prostitution (LIVa) gennemførte i 2014. Her erfarede LIVa et stort behov for undervisning af fagpersonalet på bo- og opholdssteder i gråzoneprostitution, samt at fagpersonalet fik værktøjer til at kunne støtte det enkelte barn og unge, uden at krænke og stigmatisere dem. Undersøgelsen viste blandt andet at 90 procent af de adspurgte havde oplevet eller haft formodning om, at børn og unge indgår i relationer med salg eller bytte af sex. Samtidig havde 80 procent af de adspurgte oplevet, at deres undervisning ikke havde givet dem den nødvendige viden til at håndtere udsatte børn og unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex.

Det er dette identificerede behov for et kompetenceløft blandt de fagprofessionelle, som danner baggrund for iværksættelsen af LIVas projekt "Bedre trivsel og forebyggelse blandt anbragte børn og unge".

Nærværende rapport er en slutevaluering af dette projekt. Projektet har løbet over en toårig periode fra 2016 til 2018. Evalueringen er foretaget af Analyse & Tal.

Evalueringen beskæftiger sig på tre forskellige niveauer med, om det ønskede kompetenceløft af fagpersonalet har fundet sted. For det første ses der på deltagernes behov for og tilfredshed med undervisningen, for det andet på deres konkrete udbytte af undervisningen og for det tredje på hvorvidt undervisningen kan siges at have medført konkrete forandringer i deltagernes praksis efter undervisningen.

Evalueringen baserer sig på flere forskellige datakilder: En før- og eftermåling af undervisningsdeltagernes kendskabsgrad og praksis, tilfredshedsmålinger efter hver undervisningsgang, fokusgruppeinterviews og interviews med deltagere.

Analyse & Tal vil gerne takke alle, der har bidraget til evalueringen. Tak til de deltagende opholdssteder. Tak til informanter i interviews og fokusgrupper for at give os indsigt i udfordringerne i deres daglige arbejde vedrørende gråzoneprostitution. Tak til underviserne for inspirerende diskussion og sparring om undervisningsforløbet. Og tak til LIVa og direktør Flora Ghosh for et godt og konstruktivt samarbejde om projektet og for at sætte fokus på så vigtig en problemstilling som gråzoneprostitution og udbredelse af viden herom.

3. Om projektet

Projektet er et toårigt udviklings- og pilotprojekt støttet af VELUX FONDEN. Projektet er målrettet socialarbejdere og andre faggrupper på relevante opholdssteder til at forebygge gråzoneprostitution og sikre bedre trivsel blandt udsatte børn og unge. 50 institutioner i region Hovedstaden og Sjælland er udvalgt i tæt samarbejde med Landsforeningen af Opholdssteder Botilbud og Skolebehandlingstilbud (LOS) og Foreningen af døgn- og dagtilbud (FADD). Formålet er at tilbyde undervisning og, i samarbejde med fagpersonalet, udvikle redskaber, værktøjskasse og handleplan, så opholdsstederne bedre kan imødekomme problematikkerne vedrørende gråzoneprostitution hos de udsatte børn og unge.

Målet er at udvikle og forankre metoder til at sikre bedre trivsel og mindske psykisk sårbarhed blandt de anbragte børn og unge samt at forebygge negative konsekvenser af gråzoneprostitution og prostitution.

Projektets succeskriterier:

- Der er udviklet anvendelige metoder til forebyggelse af gråzoneprostitution blandt anbragte børn og unge.
- Der er udviklet tilgængelig viden via undervisning, hotline og hjemmeside.
- Fagpersonalet får den information og støtte de har efterspurgt, så de føler sig bedre fagligt klædt på til at handle på problematikkerne vedrørende gråzoneprostitution og sikre bedre trivsel blandt børn og unge.
- Forankring og metodeudviklet undervisning, som kan videreføres til resten af landet.
- Målbar ændring hos fagpersonalet, så de har bedre forståelse for og et vidensgrundlag til at forebygge gråzoneprostitution og negative konsekvenser af prostitution.
- Målbar højnelse af faglighed til at sikre bedre trivsel af sårbare børn og unge.
- På længere sigt færre børn og unge der ender i gråzoneprostitution og prostitution og dermed yderligere udsatte.

Effekter på kort sigt:

- Gennem udbredelsen af viden om gråzoneprostitution og skadevirkninger heraf skal det sikres, at fagpersonalet får indsigt i problematikkerne vedr. prostitution/gråzoneprostitution.
- Gennem undervisning har fagpersonalet fået værktøjer til at kommunikere med udsatte børn og unge om svære emner som prostitution, gråzoneprostitution, sund seksuel adfærd, følelsesregulering, undertrykkelse, kønsperspektiver, lovgivning mv.
- Gennem uddannelse har fagpersonalet fået værktøjer til at opspore den destruktive adfærd, der handler om at modtage materielle goder eller penge, mod at give seksuelle ydelser. Fagpersonalet har desuden fået værktøjer til at handle på den destruktive adfærd.
- Fagpersonalet får den information om problemet de efterspørger, og ved hvor de kan opsøge yderligere hjælp og information. Her er det især vigtigt, at de anvender den viden, de har fået, hvilket vil blive sikret gennem samarbejdet med LOS og FADD via deres videreformidling til deres medlemmer.

Effekter på lang sigt: Forebyggelse af udsathed blandt anbragte børn og unge.

- Forebyggelse af børn og unges risikoadfærd (prostitution/gråzoneprostitution).
- Lære børn og unge at der findes alternativer til prostitution/gråzoneprostitution.
- Fremme trivsel og reducere psykisk sårbarhed blandt de anbragte børn og unge.

4. Om evalueringen

Slutevalueringen dækker hele processen fra metodeudvikling og undervisning af fagpersonale på opholdssteder til den forventede styrkelse af forebyggelse af gråzoneprostitution på de pågældende opholdssteder. Det er således hele den forventede vidensoverførsel i projektet, som er genstandsfelt for evalueringen.

Evalueringens design tager udgangspunkt i Donald L. Kirkpatrick's kendte evalueringsmodel for trænings- og uddannelsesforløb. Kirkpatrick's model baserer sig på fire niveauer for læring, som på dansk oversættes til reaktion, læring, adfærd og resultater.

Det første niveau *reaktion* fokuserer på deltagerens umiddelbare oplevelse af og reaktion på forløbet. Oplever deltagerne, at forløbet er værdifuldt for dem og er undervisningen tilrettelagt, så det fremmer deres personlige læring? Det første niveau knytter sig dermed til deltagerens oplevelse af mening og motivation. Antagelsen er, at deres motivation er afgørende for kvaliteten af læringsprocesserne. Det handler ikke kun om lyst og positive følelser, men snarere om, hvorvidt deltagerne oplever en dybere mening med læringsforløbet.

Andet niveau *læring* handler om, hvorvidt undervisningen har ændret deltagerens holdninger og har givet øget viden og færdigheder. Dette niveau knytter sig op på undervisningens læringsmål. Tredje niveau *adfærd* fokuserer på om læringsforløbet har påvirket og forandret deltagerens handlinger og adfærd. Bruger deltagerne det, de har lært i praksis? Er deltagerne i stand til at lære den nye viden, kompetencer eller opfattelser fra sig til deres kollegaer eller andre? Er deltagerne selv opmærksomme på, at de har ændret adfærd som følge af forløbet? Det fjerde niveau *resultater* fokuserer på, hvilke effekter (outcome) deltagelsen i forløbet har på deres omgivelser. Et eksempel på dette er blandt andet, hvorvidt den nye praksis har øget forebyggelsen af gråzoneprostitution hos børn og unge på opholdsstederne.

Figur 1: Donald L. Kirkpatrick's evalueringsmodel for trænings- og uddannelsesforløb

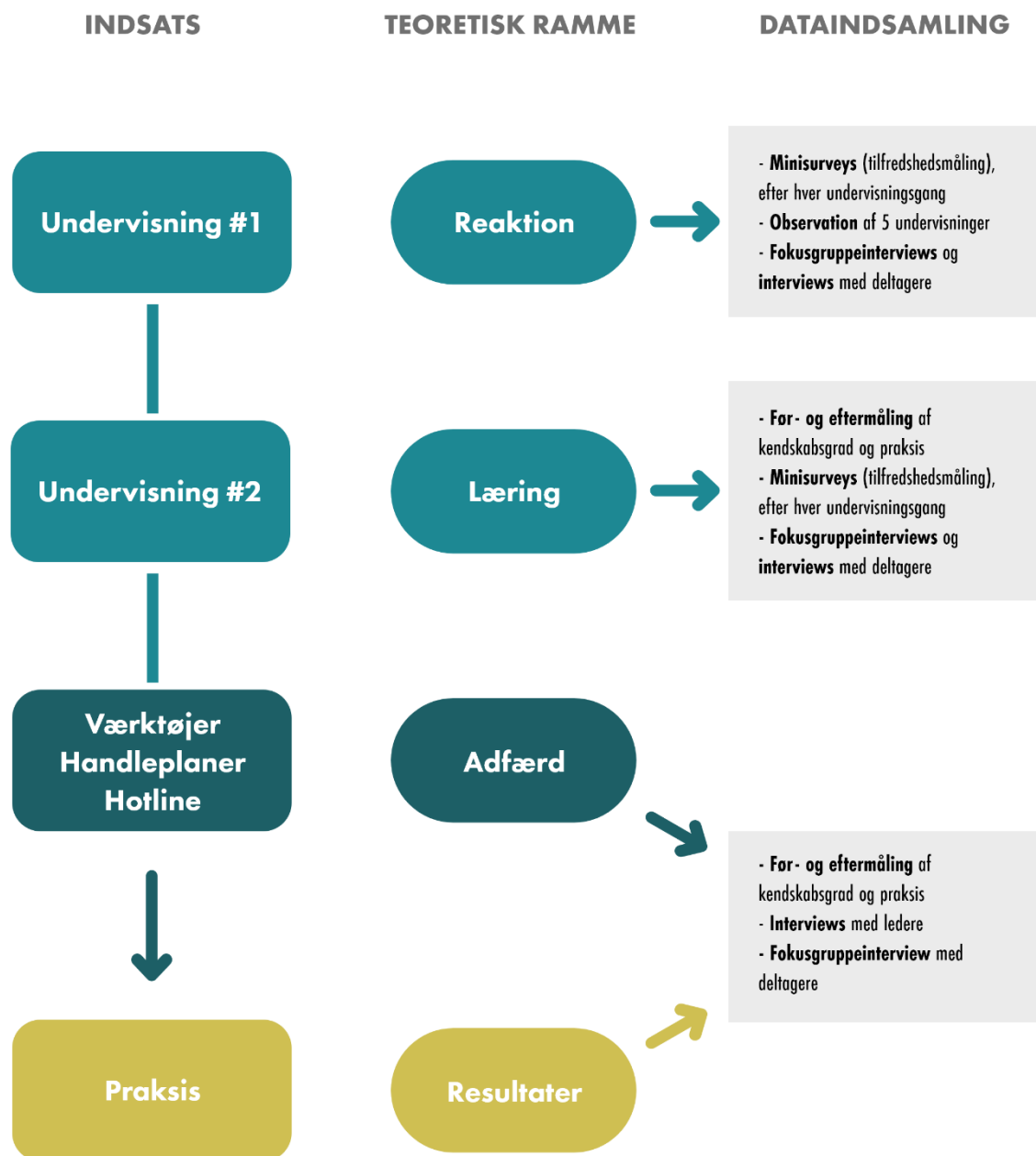

I Kirkpatrick's model bygger de fire niveauer oven på hinanden og er alle væsentlige. Komplexiteten af evalueringsdesignet stiger dog i takt med niveauerne og stiller dermed stigende krav til indsamlingen af viden.

Dataindsamlingen er foregået løbende i projektet, som vist i nedenstående illustration. Der er foretaget kvantitative målinger i form af surveys om deltagerens kendskab til og arbejde med gråzoneprostitution før og minimum seks uger efter undervisningen. Fokus i det afsluttende survey har bl.a. været på, hvorvidt undervisningen har været brugbar i praksis, og hvilken betydning det har haft på deltagerens og arbejdsstedets professionelle virke. Efter hver undervisningsgang har deltagerne desuden udfyldt et mini-survey med fokus på deres umiddelbare oplevelse af undervisningens form, rammer og indhold. Den løbende kvantitative dataindsamling er trianguleret med kvalitative data i form af observationer af undervisningen samt opfølgende

interviews og fokusgrupper et par måneder efter endt undervisning med deltagere i undervisningsforløbet samt seks ledere.

Figur 2: Evalueringsdesign

Halvvejs i projektperioden er der foretaget en midtvejsevaluering med særligt fokus på, hvad der kunne forbedres i den resterende periode af projektet ("Statusrapport for projekt Bedre trivsel og forebyggelse blandt anbragte børn og unge, august 2017"). Slutevalueringen undersøger overordnet om projektet har opnået de tilsigtede effekter og succeskriterier, som beskrevet i projektets forandringsteori i forrige afsnit. Slutevalueringen har dog ligeledes et formativt sigte for at understøtte en fremtidig skalering og udbredelse af projektet.

4.1 Datakilder

Førmåling

Førmålingen består af et elektronisk spørgeskema med 38 spørgsmål indsamlet inden første undervisningsgang i perioden fra oktober 2016 til og med juni 2018. Målingen indeholder 197 fulde besvarelser. Der vil i denne rapport være en baggrundsbeskrivelse af deltagerne, der benytter et større analyseudvalg på 237 besvarelser. Dette skyldes, at der er personer, der har besvaret dele af spørgeskemaet, men er faldet fra inden færdiggørelse. Ved at inkludere de ufuldstændige besvarelser er det muligt at lave en grundigere beskrivelse af deltagernes baggrund og forudgående viden og kompetencer.

Eftermåling

Eftermålingen består af et elektronisk spørgeskema med 38 spørgsmål indsamlet umiddelbart efter anden undervisningsgang i perioden fra januar 2017 til og med juni 2018. Målingen indeholder 63 fulde besvarelser. Det skal bemærkes at 63 besvarelser er et relativt lille analysegrundlag, da der har deltaget ca. 230 personer i undervisningen. Sammenhængen mellem besvarelserne i før- og eftermålingen er usikker, da personerne er anonymiseret. Dette betyder, at der kan være en mindre skævvridning i data. Dog kan vi se at fordeling af køn og alder er tæt på den samme i før- og efter-målingen og dermed er der mindre sandsynlighed for at resultaterne er skævvredet.

Mini-surveys efter første undervisningsgang

Mini-surveyet fra første undervisningsgang består af et fysisk spørgeskema med seks spørgsmål. Det udfyldes umiddelbart efter første undervisningsgang, og bliver derefter afleveret til underviserne fra LIVa. Data er indsamlet i perioden fra oktober 2016 til og med juni 2018. Målingen indeholder 230 besvarelser.

Mini-surveys efter anden undervisningsgang

Mini-surveyet fra anden undervisningsgang består af et fysisk spørgeskema med syv spørgsmål. Det udfyldes umiddelbart efter anden undervisningsgang, og bliver derefter afleveret til underviserne fra LIVa. Data er indsamlet i perioden fra januar 2017 til og med juni 2018. Målingen indeholder 197 besvarelser.

Interview med fagpersonale

Der er udført interview med 10 deltagere fra fem forskellige opholdssteder. Interviewene er foregået telefonisk 1-4 uger efter endt undervisning. I første projektår blev interviewene foretaget efter både første og anden undervisningsgang. I andet projektår, blev interviewene foretaget efter anden undervisningsgang.

Interview med ledere

Der er udført opfølgende interview med lederne fra seks opholdssteder. På fire af opholdssteder er interviewene foretaget telefonisk 2-3 måneder efter endt undervisning. På to af opholdsstederne er interviewene foretaget som en del af et fokusgruppeinterview.

Fokusgruppe med fagpersonale og ledere

Der har været afholdt fokusgruppeinterviews på to opholdssteder i juni 2018. På det ene opholdssted deltog henholdsvis seks medarbejdere og en leder. På det andet opholdssted deltog tre medarbejdere og en leder.

Observationer af undervisning

I forbindelse med den afholdte undervisning har Analyse & Tal observeret undervisningen på fem opholdssteder, til både første og anden undervisningsgang. I alt har Analyse & Tal observeret 10 undervisningsgange.

4.2 Løbende justeringer af evalueringen

Det oprindelige evalueringsdesign indeholdt en undersøgelse af projektets effekter for unge, der er anbragt på de opholdssteder, som har været del af projektet. Formålet var at få viden om, hvordan de unge oplever de fagprofessionelles håndtering af udfordringer omkring køn, krop og seksualitet - med særligt fokus på gråzoneprostitution. I løbet af evalueringens første tid viste der sig dog nogle udfordringer i forhold til at rekruttere unge til at deltage i interviews. Analyse & Tal var i dialog med ledere på nogle af de opholdssteder, hvor LIVa har undervist. Lederne var positive overfor at inddrage de unge, men de unge havde ikke lyst. Nogle "gad ikke tale med flere voksne, der vil undersøge dem" og andre havde bare ikke lyst. Det har vi som evaluator respekt for.

De unges stemme er dermed ikke direkte repræsenteret i evalueringen. Undersøgelsen af fagpersonalets håndtering af udfordringer om gråzoneprostitution – og undervisningens effekt herpå – baseres på interview med fagpersonalets ledere samt deltagernes egen vurdering af, hvordan undervisningen er blevet implementeret i praksis.

5. Overordnet om undervisningen

Efter at have beskrevet henholdsvis LIVAs projekt og designet for nærværende evaluering, evalueres nu en række overordnede elementer af undervisningen. Der fokuseres indledningsvist på undervisningens rammer, indhold og formidling, herunder undervisningens pædagogiske og didaktiske afsæt, samt undervisningens understøttende elementer og de justeringer, der er foretaget af undervisningen undervejs.

Herefter kommer undervisningsdeltagerne i centrum og resten af kapitlet beskæftiger sig med deltagerne umiddelbare reaktion på undervisningen, hvilket svarer til første niveau på Kirkpatrick's evalueringsmodel for trænings- og uddannelsesforløb. De spørgsmål, der stilles, er: Hvem er deltagerne og hvilken faglig ballast kommer de med? Hvad er behovet for undervisning i gråzoneprostitution blandt fagpersonalet? Er deltagerne tilfredse med undervisningen, er de motiverede for at fortsætte deres arbejde med unge, der er i risiko for at komme i gråzoneprostitution og har deltagerne en følelse af, at undervisningen er værdifuld og meningsfuld for dem?

5.1 Undervisningens rammer, indhold og formidling

Undervisnings overordnede formål er at styrke fagpersonalets arbejde med forebyggelse af gråzoneprostitution hos udsatte børn og unge. Undervisningen har desuden haft et udviklingsmål med formål om at udvikle og teste undervisning og de understøttende redskaber i tæt samarbejde med deltagerne, således at undervisningen og de understøttende redskaber kan udbredes til opholdssteder i hele Danmark efter projektets afslutning.

LIVa har afholdt undervisning på 48 opholdssteder for anbragte børn og unge i perioden juni 2016 til juni 2018. Yderligere tre undervisningsforløb er planlagt til efteråret 2018. Undervisningen er forløbet over to dage med en mellemliggende refleksionsperiode på minimum seks uger.

Undervisningen har fundet sted forskellige steder på Sjælland og i hovedstaden. Dette for at gøre det mere tilgængeligt og mindre omkostningstungt for opholdsstederne at deltage. Undervisningen har fortrinsvis foregået lokalt på selve institutionerne, og har fundet sted i forskellige settings fra lokaler indrettet til undervisning, til lokaler af privat karakter. Undervisningen har fundet sted på institutioner af meget varierende art og størrelse lige fra familiedrevne opholdssteder i provinsen med 2-3 ansatte til sikrede institutioner i hovedstaden med op mod 60 ansatte. Antallet af deltagere har varieret fra 2-3 deltagere til op mod 40 deltagere. De pædagogiske og didaktiske overvejelser, der ligger til grund for at afholde undervisningen ude på de enkelte institutioner, er et ønske om at professionalisere den faglige indsats og forbinde den nytilegnede viden med den lokale fysiske ramme på de pågældende arbejdssteder.

Som det yderligere vil tydeliggøres i nedenstående afsnit, har en anden væsentlig didaktisk og pædagogisk forudsætning for undervisningen været, at deltagerkredsen består af en meget mangfoldig og bred målgruppe i forhold til uddannelsesbaggrund, alder, erfaring med videre. LIVa har derfor valgt at sikre en høj grad af fleksibilitet i undervisningen, så den i videst muligt omfang skræddersys til de enkelte steder og deltagere.

Undervisningens pædagogiske og didaktiske afsæt

Undervisningen er forløbet som en kombination af teori, formidling af lovgivning og jura og refleksionsøvelser. Underviserne har skabt en vekslende undervisning, hvor der er skiftet mellem forskellige undervisningsformer undervejs. Der er vekslet mellem plenumundervisning, gruppearbejde, to og to øvelser mv. Underviserne har anvendt interaktive præsentationer og flipovers til at understøtte undervisningen.

Undervisningen har overordnet set fokuseret på definition af gråzoneprostitution, eksisterende viden, forskning på området, arbejdsmetoder, dilemmaer i arbejdet, gældende lovgivning, samtaleteknikker og formidling af erfaringer på tværs af institutioner fra andre undervisningsgange. Et væsentligt læringsmål for undervisningen

er at gøre fagpersonalet bedre til at identificere tegn og signaler på gråzoneprostitution og handle på deres mistanke.

Gråzoneprostitution er et komplekst og etisk og politisk kompliceret emne. Derfor benytter man sig i undervisningen af både forandrende og vidensopbyggende læringsprocesser. Undervisningen opbygges altså således, at den dels tager udgangspunkt i nogle idealtypiske eksempler, og dels tager udgangspunkt i deltagernes egne erfaringer. Denne kombination gør det muligt at udfordre deltagernes tankesæt og forudgående forståelse af problematikken men muliggør også, at der deles og formidles erfaringer, både mellem deltagere og mellem institutioner. Formålet med denne vidensdeling er at skabe grundlag for åbenhed omkring problemstillingens udfordringer, fagligt såvel som privat, og på den måde generalisere og almengøre deltagernes udfordringer med unge, der er i risikozonen for gråzoneprostitution.

Undervisningens understøttende elementer

Som en del af undervisningsforløbet har LIVa udviklet en række understøttende elementer, der skal hjælpe til at facilitere læringen og fremme implementeringen. Der er tale om værktøjskasse, undervisningsmateriale, hotline og handleplan.

Undervisningsmaterialet udleveres til deltagerne efter undervisningen og indeholder det gennemgåede stof, heriblandt en del cases og eksempler på unge i gråzoneprostitution. Værktøjskassen udleveres til deltagerne i løbet af henholdsvis første og anden undervisningsgang. Værktøjskassen til første undervisningsgang indeholder blandt andet:

- Forslag til diskussionsspørgsmål og refleksionsøvelser i personalegruppen
- Begrebsdefinitioner
- Opmærksomhedspunkter i forbindelse med mistanke om gråzoneprostitution
- Oversigt over relevant lovgivning i forbindelse med gråzoneprostitution
- Bekymringsbarometer
- Inspirations- og åbningsspørgsmål til den svære samtale
- Guidelines til den svære samtale

Værktøjskassen til anden undervisningsgang indeholder en skabelon til en handleplan samt et udkast til institutionens politik for seksuel sundhed.

Hotlinen har været åben to gange ugentligt, hvor en fagkonsulent fra LIVa har siddet klar til at besvare fagpersonalets spørgsmål og hjælpe med støtte og vejledning.

Evalueringen vil beskæftige sig mere indgående med deltagernes vurdering af værktøjskasse og hotline i kapitel 6. Her skal det blot konkluderes, at metodeudviklingsdelen af projektet, der bestod i at udvikle anvendelige metoder til forebyggelse af gråzoneprostitution blandt anbragte børn og unge er lykket ganske godt. Deltagerne får så at sige en særdeles gennemtænkt og veludført ”pakkelse” i forhold til at styrke deres arbejde med forebyggelse af gråzoneprostitution bestående af undervisning, undervisningsmateriale, værktøjskasse, hotline og handleplan. Den forandrende og vidensopbyggende undervisning giver dels en særdeles grundig gennemgang af de juridiske og lovgivningsmæssige aspekter af gråzoneprostitution, og dels udfordrer den deltagerne til at reflektere over deres eget udgangspunkt og skubber til deres forståelser og meninger om problematikken. Værktøjskassen er udarbejdet med samme grundighed og fokuserer efter evaluators vurdering de rigtige steder: Nemlig på at hjælpe de fagprofessionelle til at få blik for gråzoneprostitution, når den optræder, og til at hjælpe de fagprofessionelle i gang med den svære samtale med de unge om gråzoneprostitution. Hotlinen synes ligeledes at være et relevant hjælperedskab til de fagprofessionelle, når de har brug for professionel vejledning for eksempel i konkrete situationer med gråzoneprostitution på et opholdssted. Dog skal det nævnes at hotlinen, som det vises i kapitel 6, ikke blevet anvendt i synderlig grad, hvilket tyder på, at set-uppet omkring den skal gentænkes, så den kan komme til at fungere efter hensigten. Endelig er intentionen med handleplanen, at den skal sikre implementering af viden fra undervisningen ude lokalt på opholdsstederne, hvorfor den må siges at

være et centralt element i forhold til den fremtidige forebyggelse af gråzoneprostitution blandt anbragte børn og unge.

Justeringer i undervisningen undervejs

I løbet af den toårige projektperiode har der været en række justeringer i undervisningen. Blandt andet er underviserteamet blevet udskiftet, hvilket har betydet, at undervisningen gennem projektføreløbet er blevet varetaget af undervisere med meget forskellige uddannelsesmæssige baggrunde. Dette har sikret, at der har været forskellige tilgange til henholdsvis pædagogik og didaktik, og at feltet og generelt socialt arbejde som en samfundsaktivitet er blevet formidlet på flere forskellige måder. Undervisningsmaterialet er ligeledes løbende blevet justeret med ny lovgivning og nyeste tal på området.

Det er ikke muligt at sammenholde disse ændringer i undervisningen med tidspunktet for, hvornår deltagerne modtog undervisningen, og det er derfor ikke muligt at udtale sig om, hvorvidt og hvordan disse ændringer spiller ind på deltageres tilfredshed med undervisningen. På den baggrund bør ændringerne blot have i mente, når evalueringen læses.

5.2 Deltagerne

Målgruppen for undervisningen i gråzoneprostitution er socialarbejdere og andre faggrupper på relevante opholdssteder i Region Sjælland og Region Hovedstaden. I dette afsnit vil evaluatoren se nærmere på de personer, der har været tilmeldt undervisningen.

Data om deltagerne er indsamlet som en del af førmålingen. Beskrivelsen af deltagerne baserer sig på 237 besvarelser. Foruden de 197 som før-målingen baseres på, medtages yderligere 40 personer der har besvaret baggrundsspørgsmålene uden at have besvaret resten af målingen fyldestgørende. De 237 besvarelser benyttes til at give den bedste beskrivelse af målgruppen for undervisningen.

Helt overordnet kan evaluatoren konkludere, at der er en overvægt af kvinder, at 65 procent er mellem 30 og 49 år og at 35 procent er uddannet pædagog.

Tabel 1: Køn

	Antal	Procent
Kvinde	145	61,2
Mand	92	38,8
Total	237	100

Tabel 2: Alder

	Antal	Procent
under 30 år	30	12,7
30 til 39 år	77	32,5
40 til 49 år	77	32,5
over 50 år	53	22,4
Total	237	100

61,2 procent af deltagerne er kvinder og 38,8 procent er mænd. Der er altså en overrepræsentation af kvinder. 65 procent af deltagerne er mellem 30 og 49 år. 22,4 procent er over 50 år gamle og 12,7 procent er under 30 år. Fordelingen af køn og alder ændrer sig ikke mellem før- og efter-målingen.

Tabel 3: Uddannelse

	Antal	Procent
Socialpædagog	53	22,4
Pædagog	71	30
Socialrådgiver	17	7,2
Lærer	10	4,2
Pædagogisk assistent	2	0,8
Pædagogmedhjælper	21	8,9
Andet	63	26,6
Total	237	100

	Antal	Procent
Mindre end 5 år	57	28,9
5-9 år	47	24
10-14 år	43	21,9
15-19 år	25	12,5
20-24 år	16	8
25 år eller mere	9	4,5
Total	197	100

30 procent af deltagerne er uddannet pædagog. 22,4 procent er uddannet socialpædagog. 8,9 procent angiver, at de er pædagogmedhjælper og 7,2 procent er socialrådgiver. 4,2 procent er lærere og 0,8 procent er uddannet pædagogisk assistent. 26,6 procent har markeret kategorien "andet". Ud af de 63 deltagere, der har svaret "andet", har otte personer en akademisk uddannelse i pædagogik, såsom Cand.pæd. eller lignende. 12,7 procent har ledelsesansvar.

Ud over den eller de uddannelser deltagerne har gennemført, har 50,2 procent modtaget efter- eller videreuddannelse. Blandt de efter- eller videreuddannelser, deltagerne har gennemgået, fremgår miljøterapeut og lederuddannelser flest gange.

28,9 procent af deltagerne har arbejdet med anbragte børn og unge i mindre end fem år. 24 procent har arbejdet med anbragte børn og unge i fem til ni år og 21,9 procent i 10-14 år. 12,5 procent har arbejdet med anbragte børn og unge i 15-19 år, 8 procent i 20-24 år og 4,5 procent har arbejdet med anbragte børn og unge i 25 år eller mere.

Deltagerne i undervisningen har altså meget forskellige profiler, forskellige uddannelser og meget forskelligt erfaringsgrundlag. Undervisningen må derfor indrettes meget alsidigt og fleksibelt, så den kan ramme og være brugbar for forskellige faglige profiler, forskellige aldersgrupper og forskellige køn.

5.3 Behovet for undervisning

Deltagernes angivelse af omfanget af gråzoneprostitution på deres arbejdsplads og deres erfaringer med problematikken giver et indblik i, hvor stort behovet for undervisning i gråzoneprostitution var inden deres deltagelse i projektet.

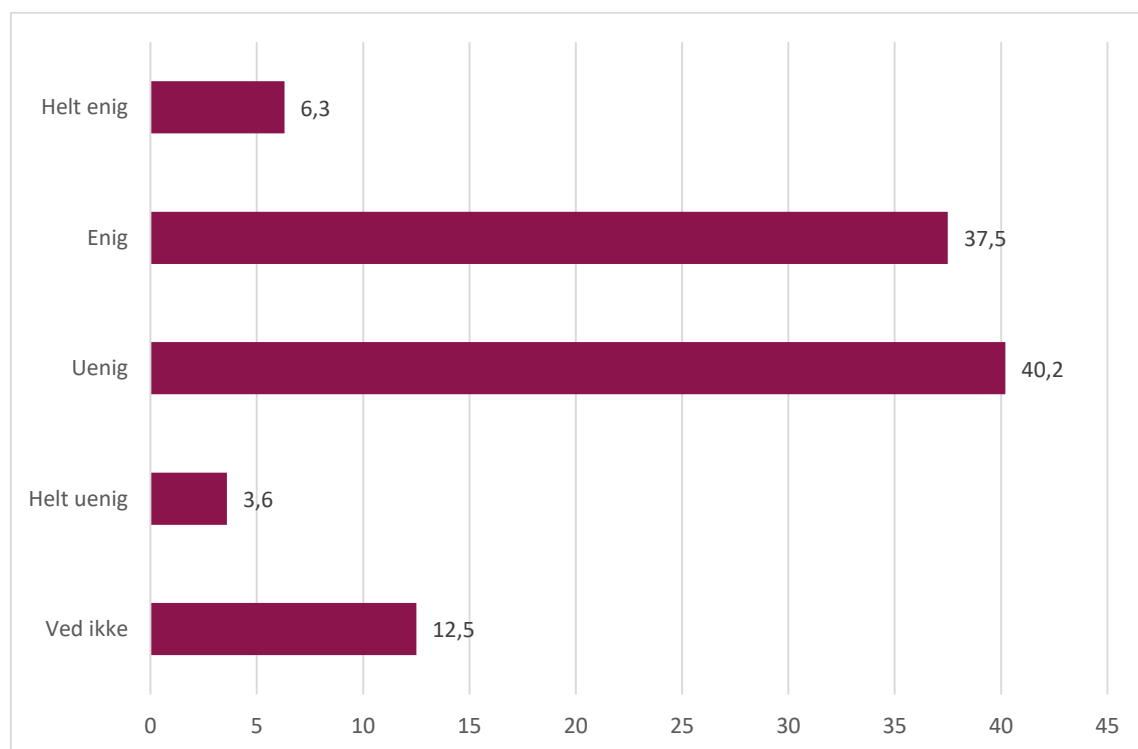
Nedenstående tabel viser, at knap 56,9 procent af deltagerne i deres nuværende eller tidligere arbejde har haft en formodning om, at en ung indgik i relationer med salg eller bytte af sex.

Tabel 5: Har du i dit arbejde haft en formodning om, at en ung indgik i relationer med salg eller bytte af sex? Det kan være fra nuværende eller tidligere arbejde.

	Antal	Procent
Ja	112	56,9
Nej	85	43,1
Total	197	100

Gråzoneprostitution er altså ganske udbredt på opholdsstederne, og ser man på nedenstående figur, bliver det klart, at der er stor usikkerhed blandt fagpersonalet om, hvor de kan søge hjælp og vejledning om emnet.

Figur 3: Er du enig eller uenig i følgende udsagn? "I situationer, hvor jeg har oplevet eller haft formodning om, at en ung indgik i relationer med salg eller bytte af sex, har jeg vidst, hvor jeg skulle henvende mig for at få den rette viden"

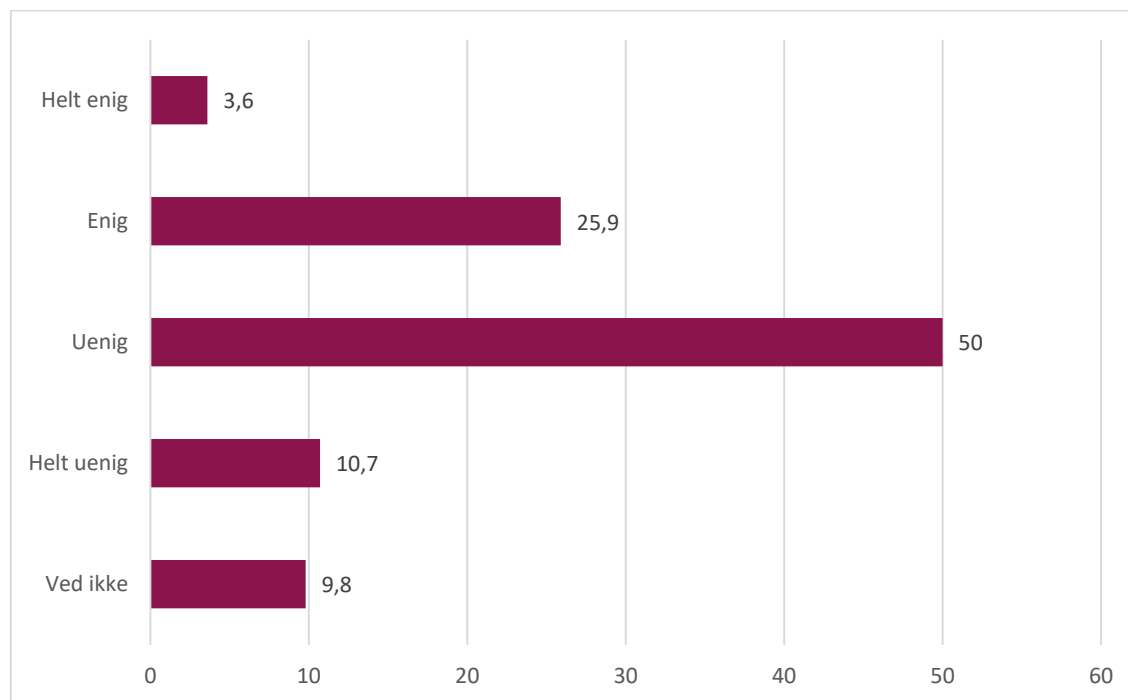

n=112

Knap 44 procent angiver, at de er uenige eller helt uenige i, at de har vidst, hvor de skulle henvende sig for at få den rette viden i situationer, hvor de har haft en formodning om eller oplevet gråzoneprostitution og 12,5 procent ved ikke. Der er altså samlet set 57 procent, der på den ene eller anden måde er usikre på, hvor de har kunnet få den rette viden om emnet.

Nedenstående figur viser fordelingen af hvorvidt deltagerne angiver, at de i situationer hvor de har oplevet eller haft en formodning om at en ung indgik i relationer med salg eller bytte af sex, havde den rette viden til at håndtere situationen. Her erklærer 29,2 procent sig enten enige eller helt enige, mens hele 60,7 procent erklærer sig enten uenige eller helt uenige.

Figur 4: Er du enig eller uenig i følgende udsagn? "I situationer, hvor jeg har oplevet eller haft formodning om, at en ung indgik i relationer med salg eller bytte af sex, havde jeg havde den rette viden til at håndtere situationen"

n=112

Deltagerne rapporterer for cirka 61 procent vedkommende, en mangel på viden om den korrekte håndtering af situationer med formodning eller oplevelse af gråzoneprostitution. Behovet for undervisning i emnet understreges dermed endnu engang.

Nedenstående tabel viser deltagernes erfaring med at støtte unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex, og understreger tendensen: 64,5 procent angiver, at de slet ikke har erfaringer med at støtte unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex. Dette er særligt overraskende når knap 60 procent har haft en formodning om, at de i deres arbejde har haft at gøre med en eller flere børn og unge som indgår i relationer med salg og bytte af sex.

Tabel 6: Har du erfaring med at støtte unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex?

	Antal	Procent
Ja, meget	4	2
Ja, lidt	66	33,5
Nej, slet ikke	127	64,5
Total	197	100

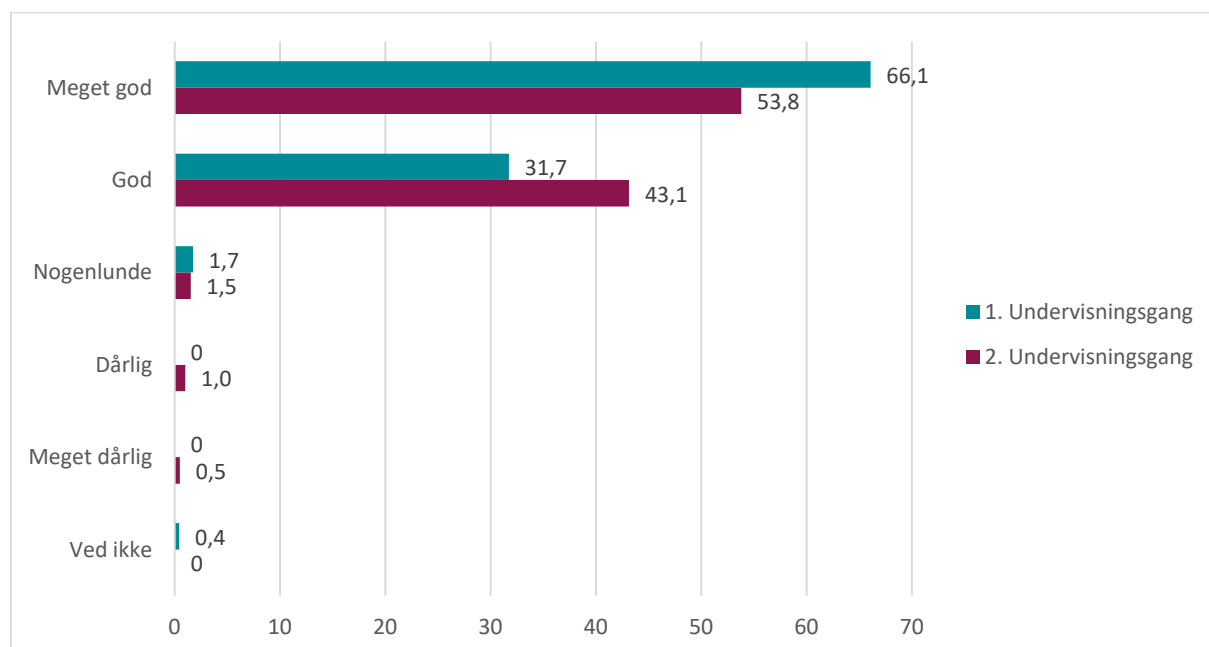
Hvad angår behovet for undervisning i gråzoneprostitution kan det for det første konkluderes, at cirka 57 procent af undervisningsdeltagerne har haft en formodning om, at unge på deres arbejdsplads indgik i relationer med salg eller bytte af sex. Samtidig angiver lidt over 60 procent at de, i situationer, hvor de har oplevet eller haft en formodning om at en ung indgik i relationer med salg eller bytte af sex ikke har haft den rette viden til at håndtere situationen.

Evaluatoren kan på den baggrund konkludere, at behovet for undervisning i gråzone i høj grad er til stede hos fagpersonalet på opholdssteder, dels i forhold til at klæde fagpersonalet på, så de i fremtiden kan forebygge gråzoneprostitution og mindske dens udbredelse og dels i forhold til at formidle viden om at håndtere de unge, der allerede indgår i relationer med salg eller bytte af sex.

5.4 Stor tilfredshed med undervisningen

Evalueringen viser en stor tilfredshed med undervisningen blandt deltagerne. De fremhæver undervisernes store viden om gråzoneprostitution, udsatte unge og risikoadfærd, og understreger deres gode formidlingskompetencer.

Figur 5: Hvad synes du overordnet om dagens undervisning?

Antal respondenter UV1: 230. Antal respondenter UV2: 197

Figur 5 viser deltagernes holdninger til undervisningen på henholdsvis første og anden undervisningsgang. På første undervisningsgang synes 97,8 procent af deltagerne at undervisningen var enten meget god eller god. På anden undervisningsgang gælder dette for 96,9 procent. Henholdsvis 1,7 procent og 1,5 procent af deltagerne synes at undervisningen var nogenlunde og på det sidste kursus mente 1 procent at undervisningen var dårlig (mini-survey fra UV1 og UV2).

En deltager udtaler:

Det var jo så heldigt, at det var to gode oplægsholdere, så på den måde synes jeg det var fantastisk at være der, hvor de var så gode formidlere og kloge på det område. Så jeg kedede mig ikke et sekund

(Interview med deltager).

En anden medarbejder udtaler:

Hils de damer og sig tak for deres gode måder at gøre det på. Jeg vil til en hver tid søge råd hos dem, hvis jeg står et sted hvor jeg ikke ved hvilken vej jeg skal gå

(Interview med deltager).

En tredje medarbejder udtaler:

Jeg har kun ros til underviserne. De var dygtige formidlere med stor viden

(Kommentar i eftermåling).

En leder udtaler:

Undervisningen var professionel og der var nærværende dialog med deltagerne. Personalets udbytte er vigtigt for mig, og jeg er som leder glad for, at tilsynet konstaterer, at medarbejderne har lært og kan bruge læring til at levere på til kvalitetsstandarder

(Lederinterview).

I ovenstående citat fremgår det, at pågældende institution i tiden efter undervisningen fik besøg af Det Sociale Tilsyn, som bemærkede medarbejdernes kendskab til gråzoneprostitution og konstaterede det som positivt, at medarbejderne følte sig godt klædt på til at håndtere gråzoneprostitution.

Tilfredsheden med undervisningsforløbet afspejles endvidere i deltagernes tilbøjelighed til at anbefale det til andre:

Tabel 7: Vil du anbefale kurset til andre?

	Antal	Procent
Ja, helt sikkert	47	74,6
Ja, måske	15	23,8
Nej	0	0
Ved ikke	1	1,6
Total	63	100

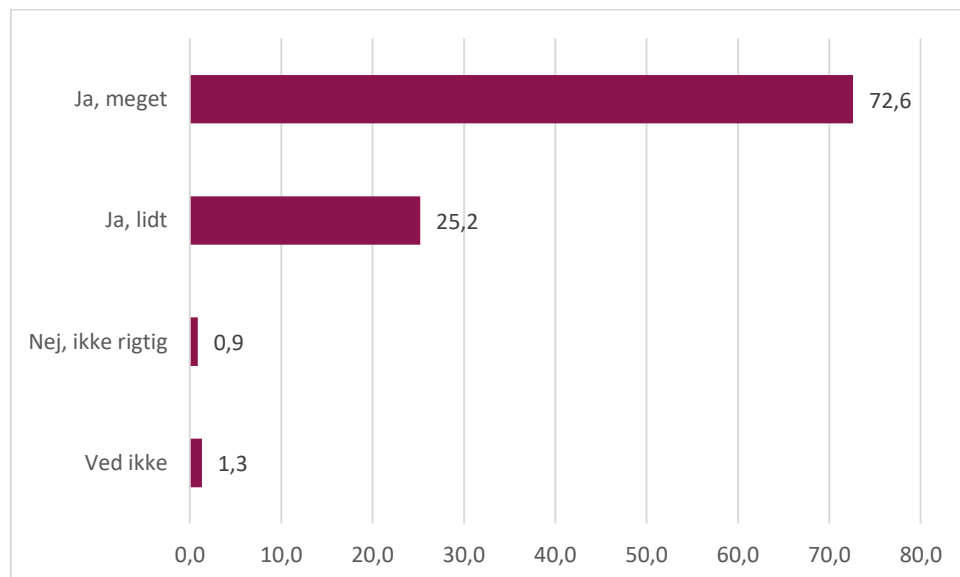
I eftermålingen angiver 98,4 procent at de helt sikkert eller måske vil anbefale kurset til andre, hvilket afspejler stor tilfredshed, og vurdering af at undervisningen har været relevant for dem selv og for andre.

Det kan altså konkluderes, at der er en overvældende tilfredshed med undervisningen blandt fagpersonalet. Mellem 96 og 97 procent af deltagerne finder undervisningen enten god eller meget god, dette vel at mærke på tværs af køn, alder, uddannelse og anciennitet, hvilket må siges at være en meget fin opbakning og tilslutning fra deltagerne til undervisningen.

Stor motivation og følelse af værdi blandt deltagerne

I mini-survey efter første undervisningsgang angiver henholdsvis 72,6 procent og 25,2 procent at de føler sig henholdsvis meget eller lidt motiverede til at arbejde med unge, der er i risiko for at indgå i relationer med salg eller bytte af seksuelle ydelser. Knap 98 procent føler sig altså i en eller anden grad motiverede for at arbejde med emnet.

Figur 6: Føler du dig motiveret til at arbejde med unge på dit arbejde, der er i risiko for at indgå i relationer med salg eller bytte af seksuelle ydelser?

n=230

I tabel 8 nedenfor angiver 98,2 procent at de helt sikkert eller måske kommer til at bruge læring fra undervisningen i deres arbejde. Heraf er der 73,9 procent, der angiver at de helt sikkert vil bruge læring fra undervisningen. Der er 1,3 procent der angiver at det ikke kommer til at bruge undervisningen. Der er tale om tre mennesker, der uddyber, at det skyldes deres stilling: En sidder på kontor, de to andre arbejder med de yngste anbragte børn, og mener derfor ikke, at læringen fra undervisningen er relevant for deres arbejde.

Tabel 8: Tror du, at du kommer til at bruge læring fra dagens undervisning i dit arbejde?

	Antal	Procent
Ja, helt sikkert	170	73,9
Ja, måske	56	24,3
Nej, det tror jeg ikke	3	1,3
Ved ikke	1	0,4
Total	230	100

Deltagerne mener altså i altovervejende grad at de kan bruge læringen fra undervisningen. En så høj motivationsgrad og umiddelbar følelse af værdi hos deltagerne danner et godt grundlag for den videre læring i undervisningen, da motivation netop er afgørende for kvaliteten af læringsprocesserne. Efter at have belyst deltageres store tilfredshed med undervisningen samt deres store motivationsgrad og umiddelbare følelse af værdi, fokuseres der afslutningsvist på et par elementer af undervisningen, som knytter sig til det didaktiske afsæt for undervisningen.

Fleksibel og nærværende undervisning

I forhold til formidlingen af undervisningen skal det nævnes, at deltagerne udtrykker begejstring for undervisningens fleksibilitet og nærvær. Her kan henvises til undervisningens didaktiske afsæt, som betyder, at underviserne skal være indstillet på at afbryde deres undervisningsflow og give plads til deltageres egne erfaringer. Evalueringen viser, at deltagerne er begejstrede for underviserens evner til at levere en fleksibel og levende undervisning. Deltagerne giver udtryk for, at underviserne er gode til at sætte sig i deltagerens sted og tage fat i de dilemmaer og problemstillinger, der rører sig hos dem. Underviserne får ros for at være gode til at gå i dialog med deltagerne, udfordre dem og give dem plads til at kunne reflektere. Denne fleksibilitet og evne til at tage tingene ad hoc har gjort undervisningen levende og spontan. En udfordring ved denne tilgang er, at underviserne har til ansvar at tydeliggøre over for deltagerne, at den fleksible undervisningstilgang har til formål at imødekomme det lokale læringsbehov, hvorfor underviserne går tæt på fagpersonalets praksis frem for at følge manuskriptet for undervisningen slavisk.

Evaluator kan konkludere, at undervisningens didaktiske afsæt i vidensopbyggende læring på mange måder synes at være den rigtige tilgang til undervisning i et kontroversielt emne præget af tvivl om såvel den etiske som lovgivningsmæssige kontekst. Deltagerne udtrykker begejstring over underviserens evne til at levere fleksibel og levende undervisning, der sætter dem og deres udfordringer i centrum.

Efterspørgsel på cases

Evalueringen viser, at deltagerne efterspørger mere case-baseret undervisning. Ligeledes efterspørger de flere konkrete værktøjer til arbejdet og konkrete handlingsanvisninger til, hvordan forskellige situationer i relation til gråzoneprostitution gribes an.

En deltager udtaler:

Det var ikke så meget konkrete værktøjer jeg fik ud af det, men mere sådan et wake up call over, at det her skal jeg altså også have fokus på

(Interview med deltager).

En anden deltager udtaler:

Det konkrete værktøj/handling er udeblevet fra manges bevidsthed. Mange har fået mere viden og er mere opmærksom på gråzoneprostitution, men på et mere abstrakt niveau

(Interview med deltager).

At cases ikke spiller en mere fremherskende rolle i undervisningen kan forklares med beslutningen om at lade undervisningen bygge op primært omkring deltageres egne erfaringer og eksempler frem for cases. På den måde er det forhåbningen hos underviserne, at fokus flyttes over på den enkelte fagprofessionelle og vedkommendes eget moralske kompas og ikke diskussionen af fiktive cases.

Dog skal det nævnes, at der i værktøjskassen, som udleveres efter første undervisningsgang, findes en række handlingsanvisende værktøjer, som kan imødekomme deltageres efterspørgsel. Til fremtidige undervisningsforløb kan evaluator dog anbefale at genoverveje, hvorvidt cases kan spille sammen med den vidensopbyggende og forandrende undervisningstilgang.

5.5 Konklusion

Som afslutning på evalueringen af de overordnede elementer af undervisningen samt deltageres behov og tilfredshed med undervisningen, kan følgende konkluderes:

Undervisningen tager fat i et komplekst og politisk og etisk kompliceret emne, som mange fagprofessionelle førhen har haft svært ved at få greb om og beskæftige sig med. Endvidere har undervisningen skullet ramme en bred og mangfoldig målgruppe, både i forhold til deltageres uddannelsesmæssige og faglige baggrund, og i forhold til opholdsstedernes forskellige udfordringer. Trods disse grundlæggende udfordringer kan det konkluderes, at undervisningsforløbet på en lang række parametre er lykket rigtig godt:

Behovet for undervisning i gråzoneprostitution er stort blandt fagpersonalet. Cirka 60 procent angiver, at de i situationer med oplevelse af eller formodning om en ung, der indgik i relationer med salg eller bytte af sex, ikke havde den nødvendige viden til at håndtere situationen. Endvidere kan det konkluderes, at der er en overvældende tilfredshed med kurset, således at cirka 97 procent angiver, at de synes undervisningen var enten god eller rigtig god. Dette vel at mærke på tværs af køn, alder, uddannelse og anciennitet. Ligeledes kan det konkluderes, at deltagerne er motiverede for at arbejde videre med unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex og at de finder stor mening og værdi i at have deltaget i undervisningen. Endelig kan det konkluderes, at deltagerne efterspørger cases og roser deltageres evne til at levere fleksibel og nærværende undervisning.

6. Udbytte af undervisningsforløbet

Som vist i tidligere kapitel er deltagerne meget tilfredse med undervisningsforløbet. De føler sig motiverede for at arbejde med unge, der er i risiko for at ende i gråzoneprostitution og føler, at de kan bruge læringen fra undervisningen i mange forskellige aspekter af deres arbejde. Indeværende kapitel vil dykke dybere ned i virkningsevalueringen og fokus er i høj grad på, hvilke personlige og faglige udbytter deltagerne - og personalegruppen som helhed - har fået af undervisningen. Kapitlet tager dermed udgangspunkt i Kirkpatrick's andet og til dels tredje niveauer: Læring og adfærd.

Spørgsmålene, der undersøges i kapitlet er, hvilket udbytte deltagerne har fået af undervisningsforløbet. Har deltagerne opnået øget refleksion og erkendelse om gråzoneprostitution som følge af undervisningen? Har undervisningen dannet grobund for et fælles sprog om gråzoneprostitution i personalegruppen? Har deltagerne fået mere viden om gråzoneprostitution? Føler deltagerne sig bedre klædt på til at identificere tegn og signaler på gråzoneprostitution? Føler deltagerne, at de har fået en klarere retning på deres arbejde og kan tilgå de problematikker, der knytter sig til gråzoneprostitution på en fagligt funderet og professionel vis?

6.1 Øget refleksion og erkendelse om gråzoneprostitution

Evalueringen viser, at undervisningen har ført til øget refleksion og erkendelse om gråzoneprostitution. Som beskrevet tidligere lægges der i undervisningen stor vægt på definitioner af og holdninger til gråzoneprostitution og prostitution, samt deltagerne egne refleksioner over emnet. Denne prioritering synes at have virket efter hensigten: Deltagerne giver udtryk for, at de har fået begrebsliggjort og defineret emner som gråzoneprostitution og prostitution, sund seksuel adfærd, risikoadfærd mv. Emner som de førhen oplevede som uklare og svære at gå til. En fokusgruppedeltager fortæller:

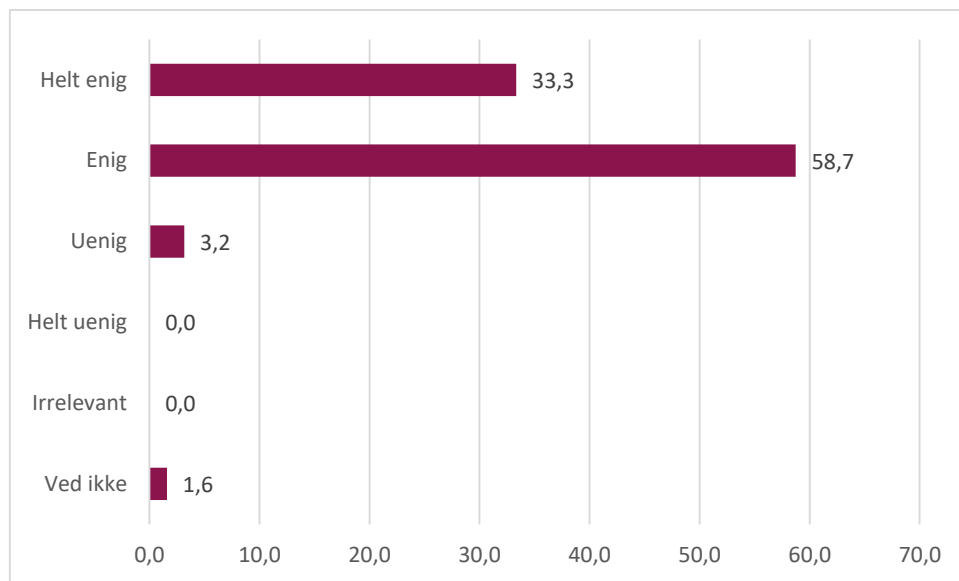
Jeg kan godt lide, at der kommer nogle begreber på det her med gråzoneprostitution. Man taler om det på et niveau, hvor vi kan blive klogere og det skaber en masse viden

(Fokusgruppedeltager).

Med begrebsliggørelsen af gråzoneprostitution føler deltageren, at vedkommende sammen med sine kolleger kan blive klogere på unges seksualitet, hvilket anses som befordrende for videnskabelsen i personalegruppen.

Ovenstående citat er eksempel på en større tendens. Det ses i eftermålingen, at 92 procent af deltagerne svarer, at de enten er *enige* eller *helt enige* i, at undervisningen har gjort dem bedre i stand til at reflektere over de unges seksuelle adfærd. Kun 3,2 procent af deltagerne svarer at de er uenige i, at undervisningen har gjort dem bedre til at reflektere over de unges seksuelle adfærd (se figur 7).

Figur 7. Er du enig eller uenig i følgende udsagn? "Undervisningen har gjort mig bedre til at reflektere over de unges seksuelle adfærd"

n=67

I mini-surveys beskriver en række deltagere, hvordan de vil bruge denne nye viden om begreber og definitioner i deres arbejde:

I tilgangen til gråzoneprostitution og de unge. Spottelse af normalisering og ikke-normalisering.

Den sunde samtale, spotte unge i risikogruppen.

En større forståelse af den unges handling og adfærd. Lært at spotte signaler og reagere efter forskrifterne.

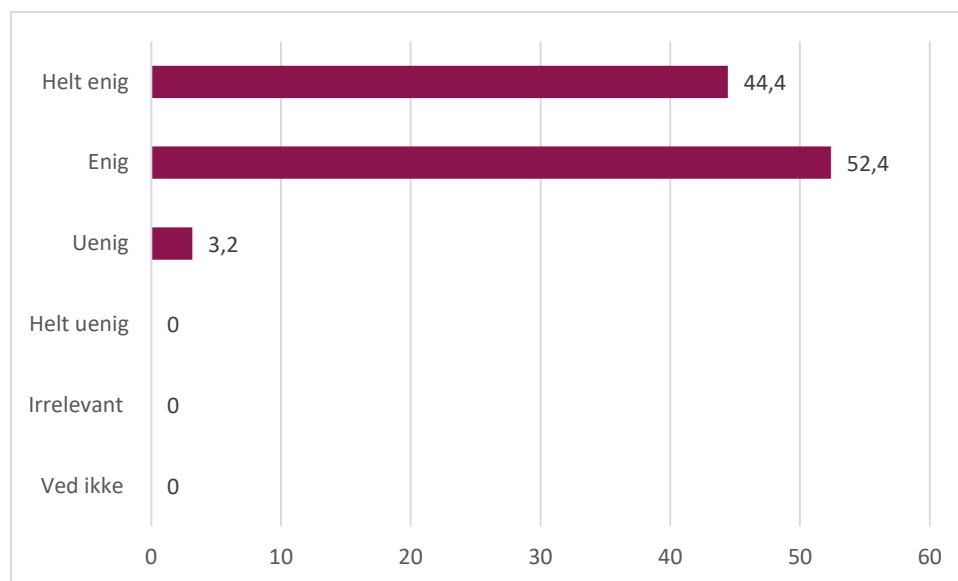
Er sikker på at min opmærksomhed er blevet skærpet og det gør, at jeg vil have nemmere ved at spotte bekymrende adfærd.

Til at spotte problematikken og handle på det.

(Kommentarer i mini-survey).

Endvidere viser eftermålingen, at undervisningen for 96,8 procent af deltagernes vedkommende har gjort dem opmærksom på, hvor udbredt gråzoneprostitution er (se figur 8).

Figur 8. Er du enig eller uenig i følgende udsagn? "Undervisningen har gjort mig opmærksom på, hvor udbredt gråzoneprostitution er"

n=67

En deltager fortæller, at hun er blevet klar over hvor disponeret de unge, hun arbejder med, er for at komme ind i gråzoneprostitution:

Jeg blev meget opmærksom på, hvor mange af de unge mennesker, som vi har her, er disponeret for at ryge ind i gråzoneprostitution. Ikke at det bliver i den forstand, som jeg egentlig tænkte det, men fordi der er så mange af dem, som har behov for at blive anerkendt og få den omsorg, som de søger igennem at give seksuelle ydelser

(Fokusgruppedeltager).

Citatet viser, at denne deltager har været på en lang erkendelsesrejse i undervisningen, hvilket har fået hende til at reflektere over en række helt grundlæggende aspekter af gråzoneprostitutions-problematikken. For det første giver hun udtryk for at gråzoneprostitution er mere udbredt end hun førhen troede. For det andet er hun blevet bevidst om, at anbragte børn og unge i kraft af deres udsathed har højere sandsynlighed for at ende i gråzoneprostitution end børn og unge, der ikke er anbragte. Og for det tredje reflekterer hun over et af de elementer af gråzoneprostitution, der gør at fænomenet er så vanskeligt at få greb om, nemlig at gråzoneprostitution ikke handler om en simpel udveksling af ydelser, men også om behovet for omsorg og anerkendelse. Et behov, som må formodes ikke at være blevet opfyldt i lige så høj grad hos anbragte børn og unge som hos ikke-anbragte børn og unge.

En deltager i en fokusgruppe forklarer, hvordan vedkommende efter endt undervisning har fået skærpet sin opmærksomhed på problematikker, der kunne ligne gråzoneprostitution og hvordan personalegruppen i fremtiden vil kunne bruge denne skærpede opmærksomhed.

Ja, man går med en implicit viden fra undervisningen som gør, at man bliver mere opmærksom på noget, der kunne ligne gråzoneprostitution. Og det giver mulighed for at vi kan gå ind og snakke om det til personalemøder, når vi ser de her ting

(Fokusgruppedeltager).

En leder fortæller også, hvordan undervisningen har betydet, at personalegruppen er blevet mere opmærksomme på, at gråzoneprostitution kan være en del af forklaringen på de unges risikoadfærd, og at de skal være mere opmærksomme i deres observation og screening af de unge:

Det jeg hæfter mig ved er at jeg tror, der vil være en anden observation af de unge. Jeg tror vi vil kigge på, hvis der kommer nogen vi ikke kender - altså gæster til institutionen. Den der screening af folk vil foregå anderledes qua det her. Det vil være noget, man husker: At gråzoneprostitution kan være en del af forklaringen, hvis man observerer risikoadfærd. Sådan har det måske været før, men når man får det italesat, som det er blevet gjort i undervisningen, vil man være mere obs

(Fokusgruppedeltager, leder).

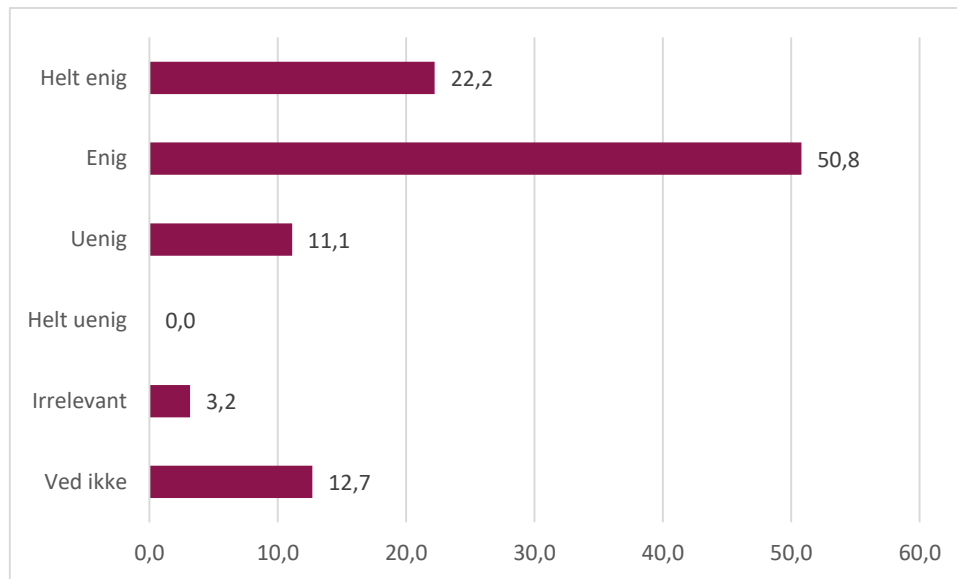
Det fremgår generelt tydeligt, at deltagerne på baggrund af undervisningen har fået begrebsliggjort og defineret gråzoneprostitution og er blevet bedre til at reflektere over unges seksuelle adfærd i almindelighed og gråzoneprostitution i særdeleshed. Deltagerne er blevet opmærksomme på udbredelsen af gråzoneprostitution og de giver udtryk for, at de føler sig bedre i stand til at vurdere, hvorvidt de unges risikoadfærd kan tilskrives gråzoneprostitution. Dette er et meget vigtigt punkt i undervisningen, da det netop har betydning for al den viden der bygges ovenpå efterfølgende.

6.2 Fælles sprog om gråzoneprostitution

Ud over refleksion og erkendelse om gråzoneprostitution viser evalueringen, at deltagerne har fået et fælles sprog om gråzoneprostitution i personalegruppen. Deltagerne taler mere med hinanden om problematikker, der relaterer sig til gråzoneprostitution, både i forhold til konkrete sager med formodning eller oplevelse af gråzoneprostitution og i forhold til generelle problematikker vedrørende de unges seksuelle adfærd. Etableringen af et fælles sprog om gråzoneprostitution i personalegruppen har været et gennemgående tema i undervisningen, fordi en fælles referenceramme og måde at tale om unges seksualitet og seksuelle adfærd anses for afgørende for en professionalisering af tilgangen til gråzoneprostitution.

Figur 9 viser at 73 procent af deltagerne efter undervisningsgangene er *helt enige* eller *enige* i, at undervisningen har styrket deres medarbejdergruppes fælles sprog om de unges seksuelle adfærd, mens kun 11,1 procent af deltagerne er uenige i dette.

Figur 9: Er du enig eller uenig i følgende udsagn?: "Undervisningen har styrket vores medarbejdergruppes fælles sprog om de unges seksuelle adfærd"

n= 63

Både ledere og ansatte fortæller hvordan undervisningen har hjulpet de ansatte til at få et fælles sprog omkring eksempelvis unges seksualitet. En leder udtaler:

Leder: Personalet tør at øve sig og tale om det, de har lært. De bruger undervisningen som en fælles referenceramme – for eksempel i forhold til at gå i dialog med de unge om sex og seksualitet

(Lederinterview).

En anden leder fortæller hvordan undervisningen og den fælles viden har hjulpet dem i deres arbejde:

Interviewer: Har undervisning givet anledning til refleksion? Dialog i medarbejdergruppe? Med de unge?

Leder: Ja, til begge dele – ny viden. Vi har fået fælles viden og fælles måde at tale om det. Mere håndterbart – godt med teori. Godt at det faldt sammen med case med meget grænsesøgende og udfordrende seksuel adfærd. Læring fra undervisning 1 er brugt meget og pigen har fyldt meget som en konkret case i arbejdet med handleplan og afsnit om seksuel sundhed

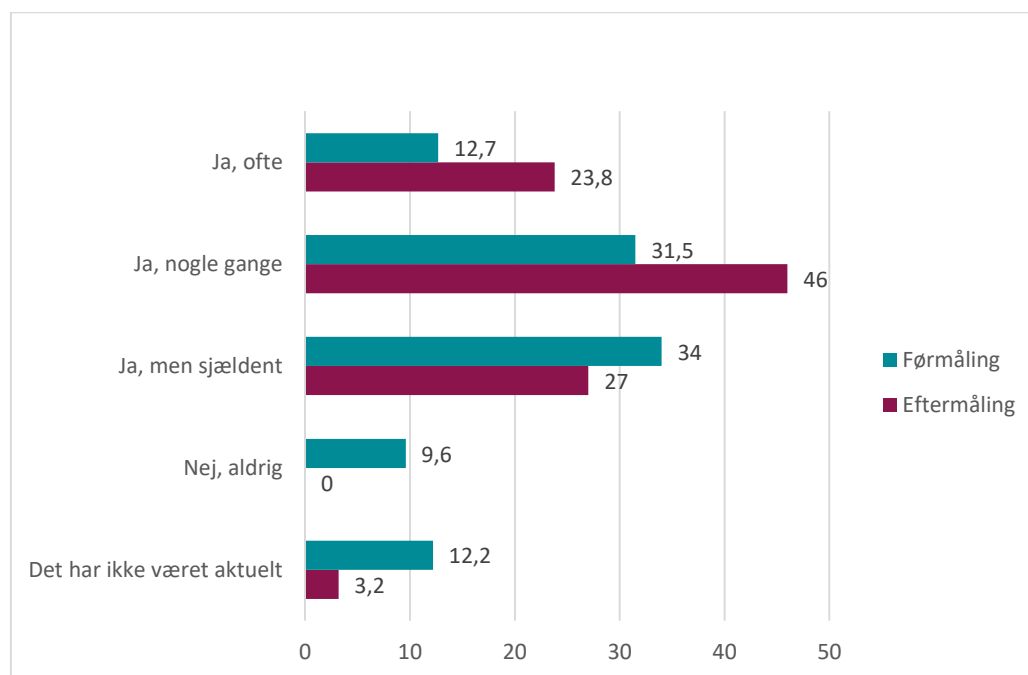
(Lederinterview).

Undervisningen har altså medført, at deltagerne har fået en fælles referenceramme og at de bruger den til at øve sig i at gå i dialog med de unge. De har fået en fælles viden og fælles måde at tale om unge og seksualitet på, hvilket har gjort emnet mere håndterbart for deltagerne. Citaterne vidner om en helt grundlæggende professionalisering af fagpersonalets tilgang til gråzoneprostitution, hvor det ikke er private holdninger til de unges seksualitet og seksuelle adfærd, der er fremherskende, men derimod en fagligt funderet kollektiv strategi.

Figur 10 viser, at andelen af deltagere der ofte eller nogle gange taler med sine kollegaer om generelle problematikker vedrørende unges salg eller bytte af sex er steget med 25,6 procentpoint - fra 44,2 procent til

69,8 procent. Andelen, der har svaret *nej aldrig* er faldet fra 9,6 procent i før-målingen til 0 procent i efter-målingen.

Figur 10: Har du talt med dine kollegaer om generelle problematikker vedrørende unges salg eller bytte af sex?

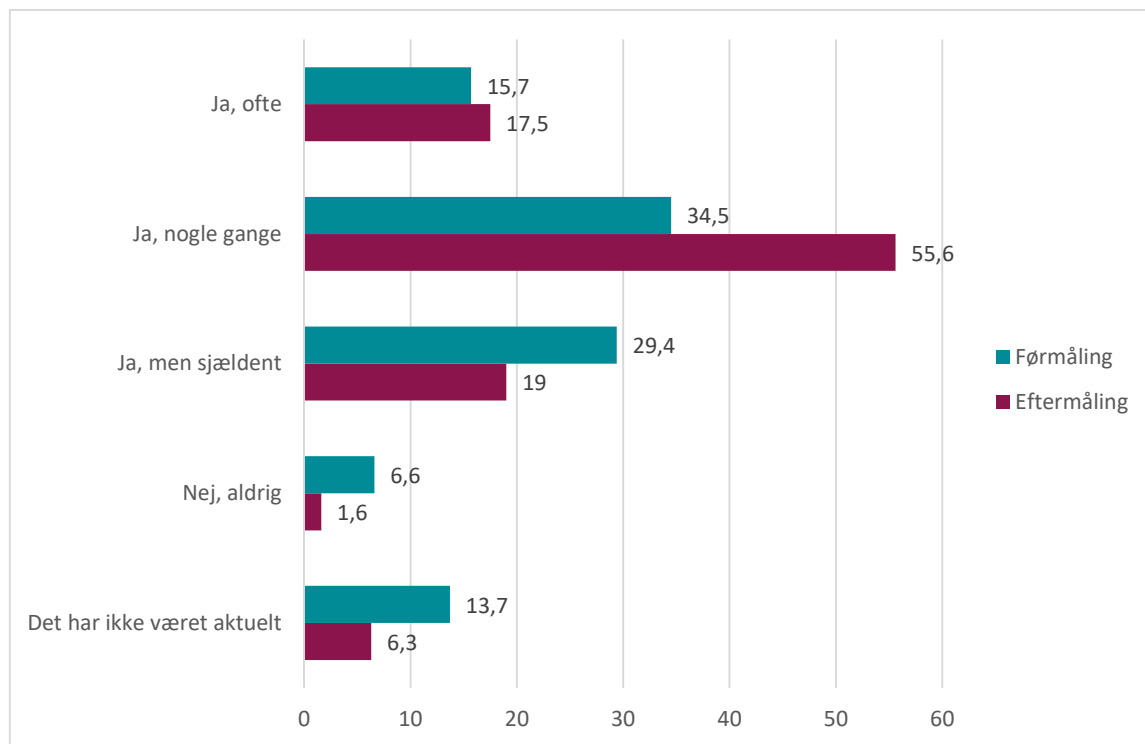

Førmåling n=197, eftermåling N=63

Den samme tendens gør sig gældende i forhold til samtaler om formodninger eller konkret viden om unge på deltagerens arbejdsplads. Figur 11 viser, at andelen af deltagere der *ofte* eller *nogle gange* taler med sine kollegaer om unge, de formoder indgår i relationer om salg eller bytte af sex er steget med 22,9 procentpoint - fra 50,2 procent til 73,1 procent.

Figur 11: Har du talt med dine kollegaer om unge på din arbejdsplads, som I ved eller formoder indgår i relationer om salg eller bytte af sex?

Førmåling n=197, eftermåling n=63

Det kan altså konkluderes, at undervisningen har medført, at deltagerne ikke bare taler mere med deres kolleger om generelle problematikker vedrørende unges salg eller bytte af sex, men også har flere samtaler om formodninger eller konkret viden om unges salg eller bytte af sex på deres arbejdsplads. Her må det formodes, at etableringen af det fælles sprog i personalegruppen, som blev dokumenteret i det ovenstående, danner grobund for flere samtaler mellem de fagprofessionelle. Dette bekræftes af de opfølgende interviews.

Nedenstående citat fra en deltager viser, at det fælles sprog ikke kun er til gavn for personalegruppen men også for de unge mennesker på opholdsstederne:

Folk lyttede, og jeg tænker, at det, der er konkret for vores center er, at vi har fået udvidet vores fælles sprog, og det er til fordel for vores unge mennesker. Jeg tænkte over, at det var godt, at vores leder deltog, så hun kan forstå at vi har fokus på det her nu, og at det er vigtigt at vi er opmærksomme på det

(Interview med deltager).

Ifølge deltageren er det altså gavnligt for de unge, at fagpersonalet har et fælles sprog og begrebs-værktøjskasse at gribe til. Evaluator må her antage, at det bl.a. skyldes undervisningens fokus på at skabe en ensretning i personalegruppens sprog og tilgang til de unge. Deltageren understreger videre vigtigheden af, at lederen deltager på kurset og bliver en del af det fælles sprog i personalegruppen. På baggrund af lederinterviewene kan evaluator understøtte denne pointe om, at lederen er afgørende for implementeringen af viden og værktøjer, herunder et fælles sprog, samt for formaliseringen af dette fælles sprog. Det fælles sprog skal på lederens initiativ indarbejdes i institutionen, anvendes på personalemøder og inkorporeres i den skriftlige kommunikation. Dette er afgørende for at den nytilegnede viden i institutionen ikke forsvinder med udskiftninger i personalegruppen mv.

Det kan konkluderes, at deltagerne har fået et fælles sprog om gråzoneprostitution og ligeledes at deltagerne taler mere med hinanden, dels om generelle problematikker vedrørende unges seksualitet og seksuelle adfærd, men også om formodninger eller viden om konkrete unge på deres arbejdsplads. Om det er det fælles sprog, der fører til flere samtaler, kan man kun have en formodning om, men det synes oplagt. Endelig kan det konkluderes, at lederen spiller en vigtig rolle i implementeringen og formaliseringen af det fælles sprog om gråzoneprostitution.

6.3 Øget viden om gråzoneprostitution

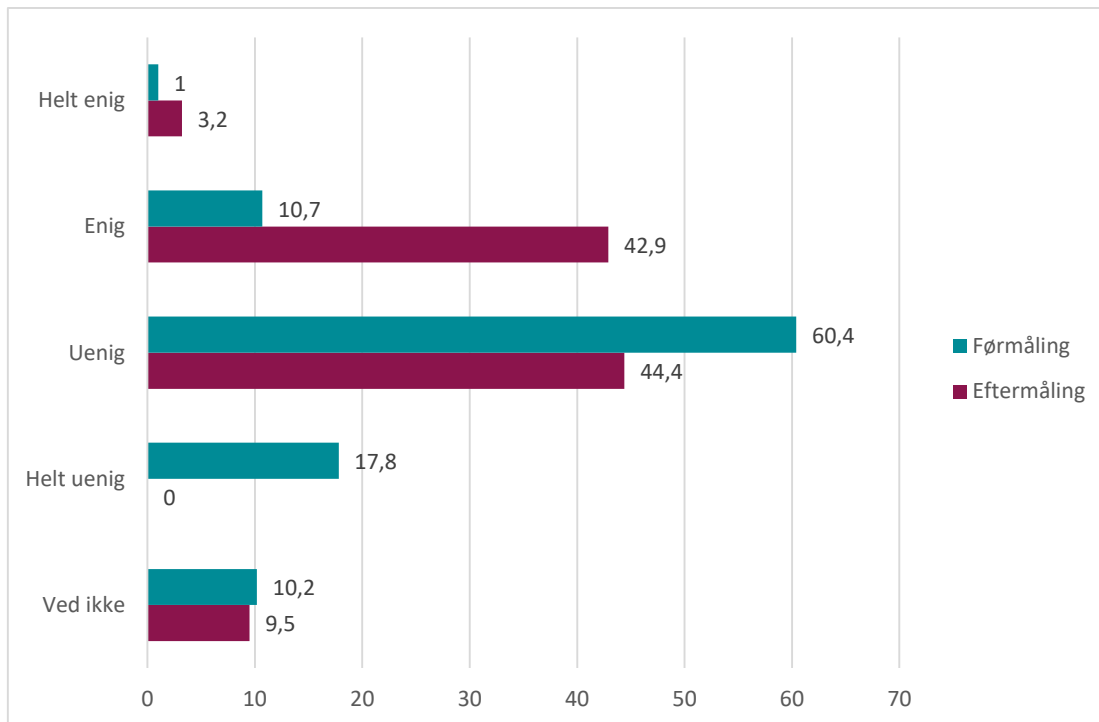
Undervisningsforløbet i gråzoneprostitution har givet deltagerne mere viden om emnet. Det har været et helt overordnet læringsmål for undervisningen at tilbyde et kompetenceløft til fagpersonalet så de efter undervisningen opnår generel viden om emnet og bliver i stand til at identificere tegn på gråzoneprostitution. Fra eftermålingen fremgår det, at 58,7 procent synes, de ved *meget mere* om gråzoneprostitution efter at have deltaget i undervisningen og 41,3 procent synes, de ved *lidt mere*. Samtlige deltagere synes altså, at de har opnået øget viden om gråzoneprostitution efter undervisningen.

Tabel 9: Synes du, at du ved mere om gråzoneprostitution efter at have deltaget i undervisningen?

	Antal	Procent
Ja, meget	37	58,7
Ja, lidt	26	41,3
Nej	0	0
Ved ikke	0	0
Total	63	100

Figur 12 viser, at deltagelsen i undervisningsforløbet har bidraget til, at deltagerne i højere grad mener, at de har en uddannelse, som har givet dem den nødvendige viden til at håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex. Før undervisningsforløbet er 11,7 procent enten *enige* eller *helt enige* i, at de har en uddannelse, som giver dem den nødvendige viden til at håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex. Efter undervisningsforløbet angiver 46,1 procent dette. Der er altså en markant forøgelse af den gruppe, der mener, at de er tilstrækkeligt uddannede på dette område. Samtidig peger dette dog på at der er et stort potentiale i at styrke undervisningen på dette område yderligere.

Figur 12: Er du enig eller uenig i følgende udsagn?: “Jeg har en uddannelse, som har givet mig den nødvendige viden til at håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex”

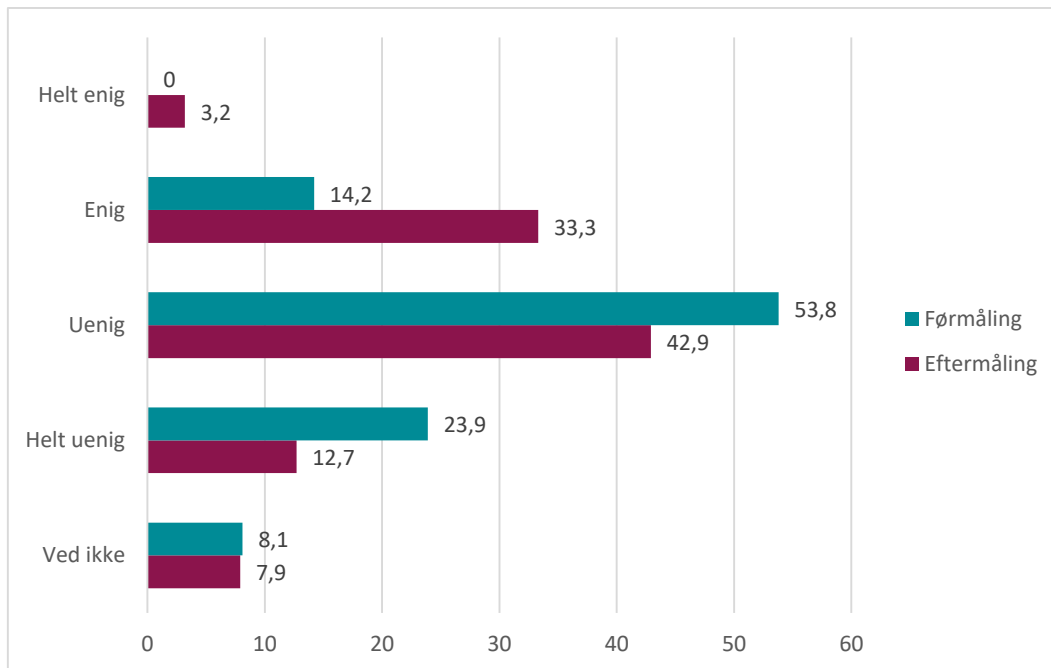

Førmåling n=197, eftermåling n=63

Figur 13 herunder viser deltagernes holdning til om de mener, de ved, hvordan de skal håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex, fordi de har arbejdet med området i mange år. Fordelingen er opdelt i før og efter undervisningsforløbet.

Før undervisningsforløbet er 14,2 procent *enige* i dette og 77,7 procent enten *helt uenige* eller *uenige* i dette. Efter undervisningsforløbet er 36,5 procent enten *helt enige* eller *enige* i dette og 55,6 procent er *helt uenige* eller *uenige* i dette. Efter undervisningsforløbet angiver deltagerne altså i højere grad, at de ved, hvordan de skal håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex. Men da spørgsmålet også går på, hvorvidt det drejer sig om, at deltagerne har arbejdet med området i mange år, er det vanskeligt at konkludere, at det udelukkende er undervisningen, der bidrager til deltagernes oplevelse af bedre at kunne håndtere de unge.

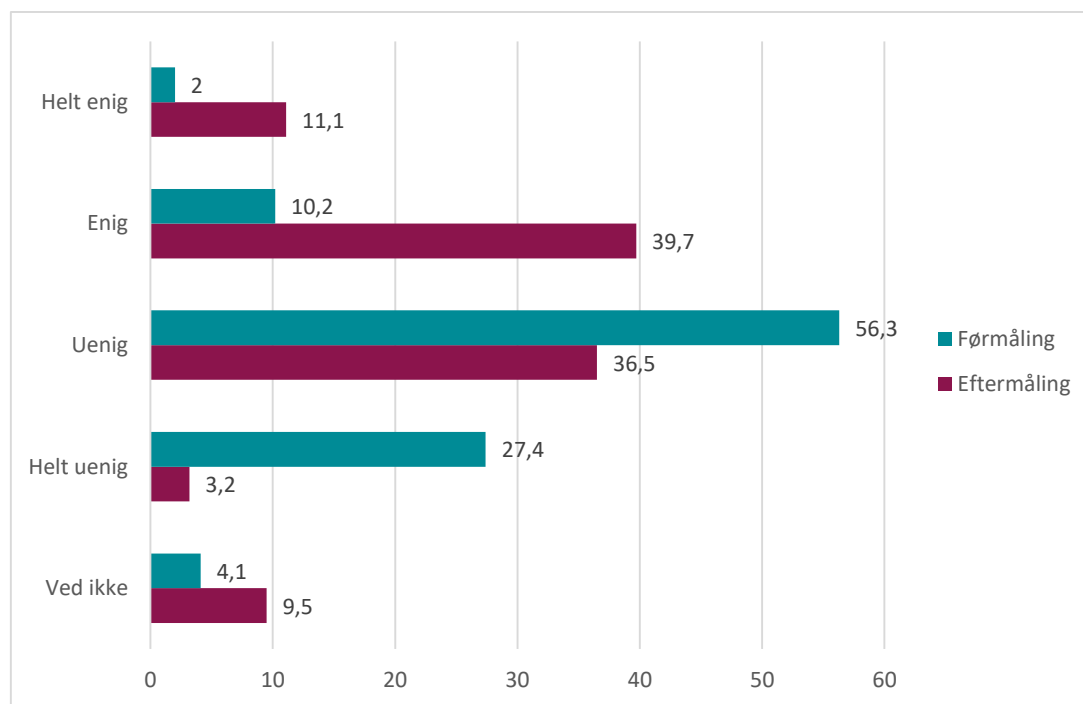
Figur 13. Er du enig eller uenig i følgende udsagn?: “Jeg ved hvordan jeg skal håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex, fordi jeg har arbejdet med området i mange år”

Førmåling n=197, eftermåling n=63

Figur 14 herunder viser fordelingen af deltagernes kendskab til socialstyrelsens undervisningsforløb om overgrebspakken. Fordelingen er opdelt i før og efter undervisningsforløbet. Før undervisningsforløbet er 83,7 procent af deltagerne enten *helt uenige* eller *uenige* i at have kendskab til Socialstyrelsens undervisningsforløb om overgrebspakken. 12,2 procent er enten *helt enige* eller *enige* i at have kendskab til undervisningsforløbet. Efter undervisningsforløbet er 39,7 procent af deltagerne enten *helt uenige* eller *uenige* i at have kendskab til Socialstyrelsens undervisningsforløb om overgrebspakken. 50,8 procent er enten *helt enige* eller *enige* i at have kendskab til undervisningsforløbet. Undervisningen i gråzoneprostitution har altså også øget deltagernes viden om overgrebspakken.

Figur 14: Er du enig eller uenig i følgende udsagn?: “Jeg har kendskab til Socialstyrelsens undervisningsforløb om overgrebspakken”

Førmåling n=197, eftermåling n=63

Det kan konkluderes at samtlige deltagere angiver, at de ved mere om gråzoneprostitution efter at have deltaget i undervisningsforløbet. Ligeledes angiver flere, at de har en uddannelse, der giver dem den nødvendige viden til at håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex, ligesom flere efter deltagelse i undervisningen mener, de ved, hvordan de skal håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex, fordi de har arbejdet med området i mange år. Endelig er der efter undervisningen markant flere, der har fået kendskab til Socialstyrelsens undervisningsforløb om overgrebspakken, hvilket er relevant for eksempel i forhold til arbejdet med handleplanen, der trækker på indsigter fra overgrebspakken.

6.4 Øget viden om lovgivning og juridiske forpligtelser

Ud over en bred viden om definition og udbredelse af gråzoneprostitution giver undervisningsdeltagerne udtryk for, at de har fået en øget viden om de juridiske aspekter af gråzoneprostitutionsproblematikken. De angiver, at de har fået en tiltrængt opdatering i forhold til lovgivningen og deres professionelle pligter over for de unge, der er i risikozonen for gråzoneprostitution.

Mange nævner også i mini-survey viden om jura som noget af det, de vil anvende efterfølgende. Jura er nævnt 25 gange i mini-surveys ud af 230 besvarelser. Dvs. at 10,9 procent af deltagerne selv bringer jura på banen, som noget at det de vil tage med fra undervisningen. En kommentar fra mini evalueringen lyder:

Især lovgivning omkring det er væsentligt for mit daglige pædagogiske arbejde

(Kommentar fra mini-survey)

Fra de opfølgende interviews med medarbejderne og dels fokusgruppinterviewene, fremgår det, at den øgede viden om den lovgivning, der regulerer gråzoneprostitution giver dem en større sikkerhed i arbejdet. Deltagerne er blevet mere klar over deres forpligtelser, kommandoveje og handlingsmuligheder, når de har mistanke om gråzoneprostitution eller observerer risikoadfærd. Især underretningspligten og den udvidet underretningspligt

har fyldt meget i undervisningen og fremhæves da også, som noget deltagerne er blevet meget mere bevidste om og sikre i. En fokusgruppedeltager fortæller:

Jeg synes, det var god information. For jeg kendte ikke noget til det. Jeg er næsten nyuddannet og kendte ikke til mange af begreberne her. Så det var meget relevant at vide, at hvis du ser det og det, så har du faktisk en underretningspligt

(Fokusgruppedeltager).

En anden fokusgruppedeltager svarer:

Interviewer: Så du er blevet mere opmærksom på gråzoneprostitution efterfølgende og på det juridiske omkring det?"

Deltager: Ja, vi har jo op til flere unge mennesker, der giver deres krop væk, fordi de skal have opfyldt et anerkendelsesbehov. Og så det med underretningspligten. Jeg kom til at tænke på, at når man har med udsatte mennesker at gøre, så er man endt et sted, hvor de skal passes på og have behandling, men derved stopper underretningspligten jo ikke! Og det kan man have tendens til at glemme, at der er mange ting, vi oplever i hverdagen, der også skal videre [til kommunen]

(Fokusgruppedeltager).

En tredje deltager udtaler:

Jeg vidste faktisk ikke rigtigt så meget om lovgivningen, så jeg synes det var ret godt at vi snakkede så meget om det til første undervisningsgang, nu synes jeg der er kommet godt styr på det og jeg ved mere om hvornår jeg skal indberette

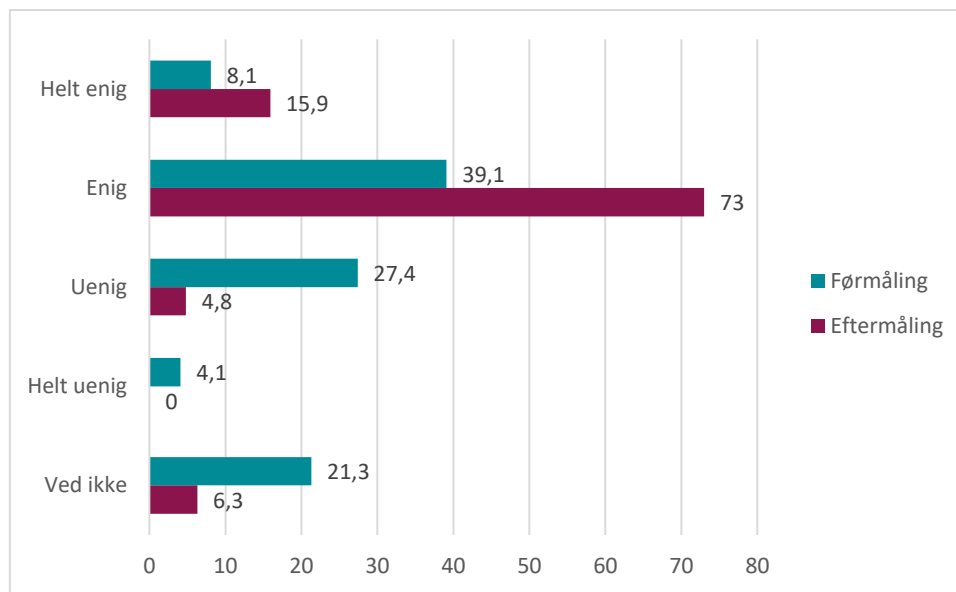
(interview med deltager).

Det kan konkluderes, at deltagerne har fået mere viden om den lovgivning, der regulerer gråzoneprostitutionsproblematikken. Især har de fået skærpet deres opmærksomhed på deres juridiske ansvar i forhold til underretningspligt og udvidet underretningspligt, hvilket i den grad må siges at være kernen i deres faglige virke. Den grundige gennemgang af de juridiske aspekter af gråzoneprostitution i undervisningen synes altså godt givet ud, da udbyttet for deltagerne er stort.

6.5 Evne til at identificere tegn og signaler

Som følge af undervisningen føler fagpersonalet sig i højere grad i stand til at identificere tegn og signaler på gråzoneprostitution. Det har været et centralt læringsmål for undervisningen, at fagpersonalet får værktøjer til at opspore den destruktive adfærd, der handler om at modtage materielle goder eller penge mod at give seksuelle ydelser. Evaluator kan konkludere, at man er lykkedes med denne målsætning. Før undervisningsgangene er 47,2 procent af deltagerne enten *helt enige* eller *enige* i at de kan identificere tegn på at unge indgår i en relation med salg eller bytte af sex, hvor det efter undervisningsgangene gælder for 88,9 procent af deltagerne. Før undervisningsgangene var 31,5 procent af deltagerne *uene* eller *helt uene* i at de var i stand til at spore disse tegn. Efter undervisningsgangene er dette faldet til 4,8 procent (se figur 15). Der er altså langt flere deltagere, der føler sig i stand til at kunne spore tegn på at unge indgår i en relation med salg eller bytte af sex, efter undervisningsgangene.

Figur 15: Er du enig eller uenig i følgende udsagn?: "Jeg føler mig i stand til at spore tegn på, at unge indgår i en relation med salg eller bytte af sex."

Førmåling n=197, eftermåling n=63

I mini-surveys giver deltagerne udtryk for at de efter undervisningen vil være mere opmærksomme, og nysgerrige på de unges adfærd og valg. Det ses for eksempel i de tre nedenstående kommentarer:

Er sikker på at min opmærksomhed er blevet skærpet og jeg vil have nemmere ved at spotte bekymrende adfærd.

Har opnået viden om signaler og karakteristika i forhold til udsatte unge. Viden om risikotrappen - godt pejlemærke.

Dagen har klædt mig på til at observere og måske analysere den unges adfærd. Det har sat mig i stand til at holde øje og handle. Hvor jeg måske før var mere tilbageholdende med at gå i dybden, ind i en anderledes adfærd.

(Kommentarer i mini-surveys).

Deltagerne har altså bidt mærke i, at de skal have skærpet opmærksomhed på denne problemstilling. En deltager uddyber hvordan deltageren vil benytte den nytilegnede viden til at blive klogere på den unge:

Jeg har fået en viden om, hvordan man skal opfange signalerne. Viden om adfærd. Hvad kan man se hos dem, og hvordan opfanger man, at der er noget på spil. Udover at man kan se de materielle ting, hvad kan man så ellers? Er der noget i adfærden, der ændrer sig lige pludselig? Så ja, det var lærerigt, og vi har også brugt det oppe på afdelingen

(Fokusgruppedeltager).

Opsummerende kan det siges, at deltagerne i højere grad føler sig i stand til at identificere tegn og signaler. De er blevet klædt på til at være opmærksomme og observerende i forhold til de unges adfærd og er blevet klogere på, hvad de skal kigge efter hos de unge.

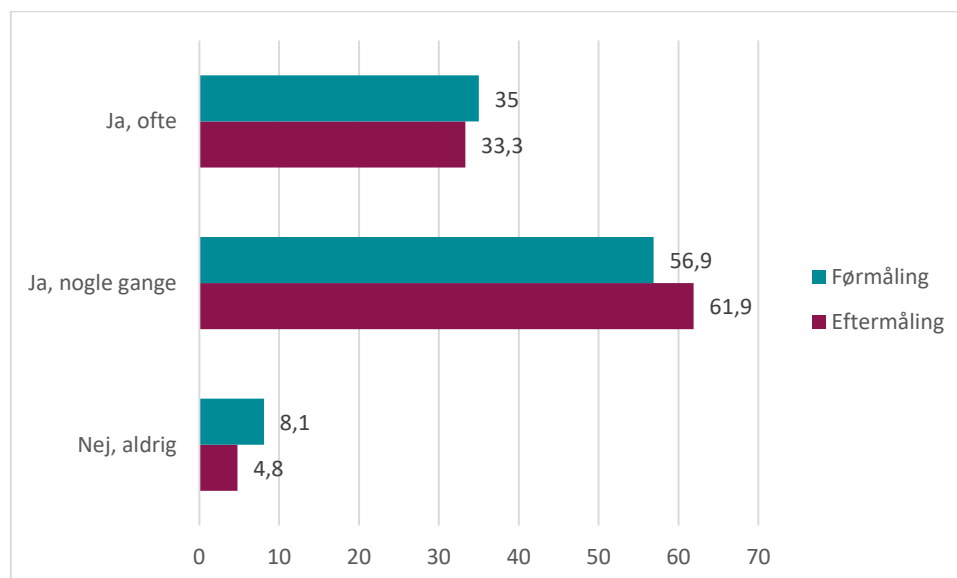
6.6 Sociale medier kræver fortsat bevågenhed

De unges adfærd på de sociale medier har været et tilbagevendende tema i undervisningen. Det er et emne, der fylder meget for deltagerne, fordi fagpersonalets eksempler på formodninger og konkret viden om gråzoneprostitution ofte finder sted i relation til sociale medier.

I undervisningen er der dog ingen specifikke læringsmål, der knytter sig til sociale medier. Dette skyldes, at man har haft et ønske om at afmystificere det, der sker på de sociale medier og tydeliggøre, at fagpersonalets ansvar over for de unge i det virkelige liv er præcist det samme som på de sociale medier: Nemlig at stå frem som tydelige voksne, spørge undrende ind til deres adfærd og anvise alternativer i tilfælde af risikoadfærd.

I figur 16 nedenfor ses det, at andelen af deltagere, der taler med de unge om, hvad der er god adfærd på internettet, er både relativt høj og relativt stabil i før- og eftermålingen.

Figur 16: Taler du med de unge om, hvad der er god adfærd på de sociale medier?

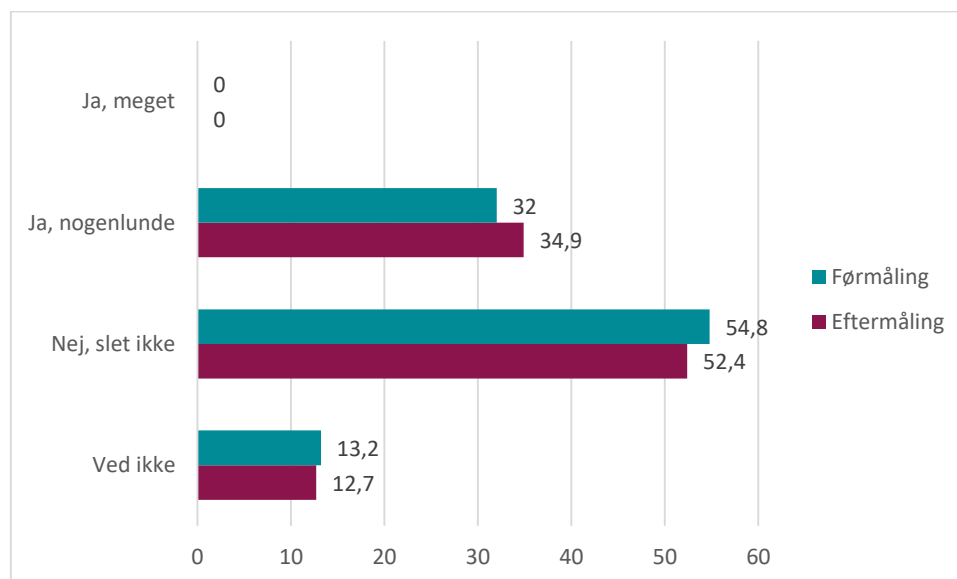
Førmåling n=197, eftermåling n=63

I førmålingen angiver 56,9 procent af deltagerne at de *nogle gange* taler med de unge om god adfærd på de sociale medier. Denne andel er steget til 61,9 procent i eftermålingen. Andelen, der angiver, at de *ofte* taler med de unge om god adfærd faldet en smule fra 35 procent i før-målingen til 33,3 procent i efter-målingen. Omvendt er andelen, der angiver at de *aldrig* taler med de unge om god adfærd på de sociale medier næsten halveret fra 8,1 procent til 4,8 procent.

Men trods det, at fagpersonalet relativt ofte har samtaler med de unge om god adfærd på de sociale medier, ses det samtidig i figur 17 nedenfor, at de ikke i særlig høj grad føler sig trygge ved, at de unge har kontrol over deres liv på de sociale medier.

Figur 17: Føler du dig tryk ved, at de unge har kontrol over deres liv på de sociale medier?

Førmåling n=197, eftermåling n=63

Her ses det, at andelen, der *slet ikke* føler sig tryk ved de unges kontrol over deres liv på de sociale medier, er 54,8 procent i førmålingen og 52,4 procent i eftermålingen.

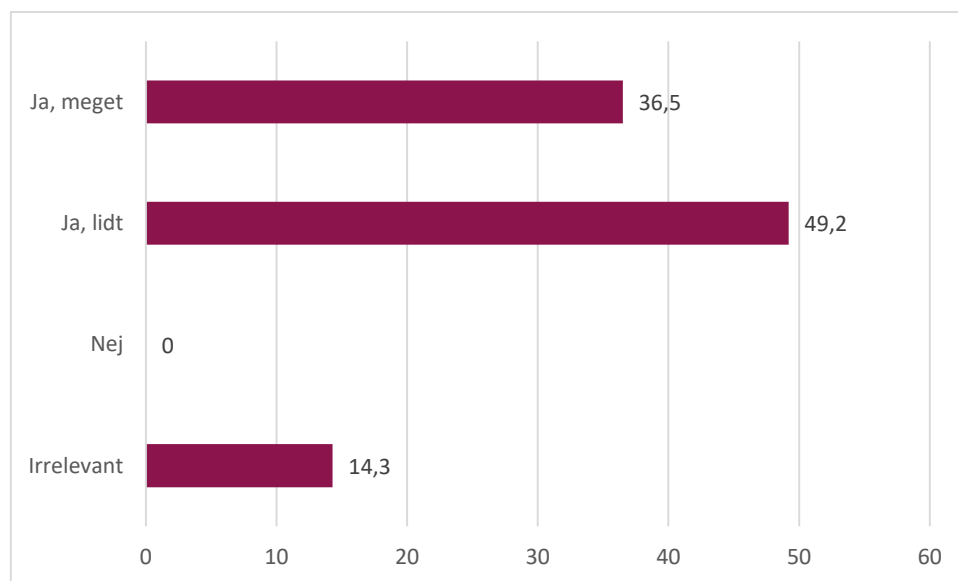
I interviewmaterialet fremgår det, at mange efterspørger mere undervisning i de unges brug af sociale medier, samt i sammenhængen mellem sociale medier og gråzoneprostitution. Fagpersonalets efterspørgsel bør tages seriøst især i lyset af, at udsatte børn og unge ifølge forskningen klarer sig mindre godt på de sociale medier end ressourcestærke børn og unge. Så selvom undervisningen har haft til formål at pointere, at fagpersonalets ansvar og forpligtigelser over for de unge er præcist de samme på de sociale medier som i det virkelige liv, er der altså stor efterspørgsel på mere viden om emnet.

6.7 En klarere retning på arbejdet med gråzoneprostitution

Som beskrevet i afsnit 5.1 har gråzoneprostitution for mange af deltagerne været et relativt svært emne at tilgå og arbejde med, da de ikke oplevede at have en klar og fælles professionel retning til området. Dette har givet udslag ved at holdninger og handlinger vedrørende gråzoneprostitution i mange tilfælde har været hængt op på det enkelte fagpersonales private, individuelle holdninger. Det har netop også - som beskrevet - været et af de store temaer i undervisningsforløbet, hvor fokus har været at etablere en koordineret indsats og et fælles professionelt kompas, hvor unges seksualitet og seksuelle adfærd betragtes som de fagprofessionelles faglige anliggende, og hvor der er klare retningslinjer, når der er mistanke om gråzoneprostitution blandt opholdsstedets beboere.

Som vist i nedenstående figur 18 er hele 85,7 procent *helt enige* eller *enige* om, at undervisningen har gjort dem bedre til at håndtere gråzoneprostitution eller risikoadfærd for gråzoneprostitution.

Figur 18. Har undervisningen gjort dig bedre til at håndtere gråzoneprostitution eller risikoadfærd for gråzoneprostitution blandt de børn og unge, du arbejder med?

n=63

Undervisningens fokus på at professionalisere deltagernes tilgang til gråzoneprostitution og at give de enkelte opholdssteder en mere klar retning for deres arbejde på området bliver afspejlet i de opfølgende interviews, hvor både ledere og medarbejder fremhæver, at deres tilegnede viden om gråzoneprostitution netop er blevet en forudsætning for, at de i stigende grad kan arbejde aktivt og systematisk med problematikker vedrørende salg og bytte af sex. En deltager udtaler om undervisningsforløbet, at vedkommende har fået mere sikkerhed og tryghed i arbejdet:

Det er helt afgørende, at vi har fået styr på fakta omkring lovgivning osv. Det giver en sikkerhed og tryghed til at arbejde sikkert med tingene. Jeg vil benytte mig af P-mødet samt SUP til at diskutere gråzoneprostitutionen

(Kommentar fra mini-survey).

Og en fokusgruppedeltager fortæller, hvordan han føler sig bedre klædt på til at udføre sit arbejde i kraft af, at man har systematiseret og professionaliseret tilgangen til gråzoneprostitution og prostitution:

Det giver måske også en tryghed i forhold til medarbejderne: Det har vi styr på og det har vi talt igennem. Man føler sig klædt på og ved, hvad man snakker om

(Fokusgruppedeltager).

Tabel 10 nedenfor viser andelen af deltagere, der efter undervisning har handlet på formodning eller konkret viden om gråzoneprostitution.

Tabel 10: Har du efter undervisningen handlet på formodning eller konkret viden om gråzoneprostitution?

	Antal	Procent
Ja, men det ville jeg også have gjort, inden jeg deltog i undervisningen	13	20,6
Ja, og jeg mener, at undervisningen gjorde mig i stand til at handle	12	19,0
Nej	23	36,5
Ved ikke	5	7,9
Irrelevant	10	15,9
Total	63	100

36,5 procent svarer, at de ikke efter undervisningen har handlet på formodning eller konkret viden om gråzoneprostitution. Her skal man være opmærksom på, at deltagerne har svaret på spørgsmålet relativt kort tid efter, at de har modtaget undervisningen, hvorfor dette *nej* kan være udtryk for, at deltagerne endnu ikke har været i situationer, hvor de har kunnet gøre brug af de redskaber, de har fået fra undervisningen. Som det vises i kapitel 6 er der dog også en udfordring i projektet i forhold til at implementere viden fra undervisningen og omsætte den til konkrete forandringer i de fagprofessionelles praksis, hvilket dette kunne være et udtryk for. Omvendt er det efter evaluators vurdering en ganske klar tendens, at 19 procent, så kort tid efter undervisningens afslutning mener, at undervisningen har gjort dem i stand til at handle på formodning eller konkret viden om gråzoneprostitution. Dette viser, ligesom de ovenstående tabeller, at mange deltagere har fået en klarere retning i deres arbejde. En leder roser i et fokusgruppeinterview undervisernes klare og tydelige tilgang til gråzoneprostitution og de fagprofessionelles pligter i denne henseende:

Må jeg sige noget i forhold til undervisningen? For det er jo altid et spørgsmål om, hvem der står og formidler. Og jeg vil gerne rose hende rigtig meget. Jeg synes hun var meget levende og spændende og hun turde tage nogle standpunkter. Så det blev ikke bare sådan noget vævende; på den ene side og på den anden side.

(Fokusgruppedeltager, leder)

Evaluator kan konkludere, at ønsket om at give de fagprofessionelle en klarere retning i deres arbejde og professionalisere deres tilgang til unges seksualitet og seksuelle adfærd på mange måder er lykkedes: Underviserne formår at have en klar og tydelig tilgang til et etisk og politisk kompliceret emne, præget af forskellige holdninger. Underviserne er i stand til at manøvrere i lovgivningen, herunder Straffeloven, Serviceloven og Forældreansvarsloven og give klare svar på de fagprofessionelles juridiske ansvar og pligter. De har en klar definition af gråzoneprostitution og en tydelig agenda i forhold til at illustrere alvorligheden af det og de skadevirkninger, det medfører. Underviserne er gode til at vise betydningen af, at fagpersonalet bliver klar over deres individuelle udgangspunkter til gråzoneprostitution. Dette for at de i fællesskab bliver i stand til at udfærdige et fælles fagligt udgangspunkt til gråzoneprostitution. Det tydeliggør betydningen af de forskellige værdipolitiske tilgange på feltet og er med til at fjerne berøringsangsten og øge professionaliseringen hos deltagerne.

6.8 Konklusion

Som konklusion på dette kapitel om deltagernes udbytte af undervisningsforløbet kan det konkluderes, at undervisningen har ført til øget refleksion og erkendelse om gråzoneprostitution. Deltagerne har fået begrebsliggjort og defineret gråzoneprostitution, et emne, der førhen virkede uklart og svært at gå til. Endvidere er deltagerne blevet opmærksomme på udbredelsen af gråzoneprostitution og de har fået blik for, at de unge, de arbejder med til dagligt, er yderst disponerede for at havne i gråzoneprostitution.

Undervisningen har også givet deltagerne et fælles sprog om gråzoneprostitution og gjort dem i stand til i fællesskab i personalegruppen at sætte ord på problematikker, som de ikke tidligere havde ord og begreber for. Der er også flere deltagere, der taler mere med kolleger, dels om generelle problematikker vedrørende unges seksualitet og seksuelle adfærd og dels om konkret viden eller formodning om unge på deres arbejdsplads, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex.

Det kan endvidere konkluderes, at deltagerne har fået større viden om gråzoneprostitution. Dels giver deltagerne udtryk for at have fået en tiltrængt opdatering på den lovgivning, der regulerer området og dels er de blevet klar over deres juridiske forpligtigelser, deres kommandoveje og handlemuligheder ved observation af risikoadfærd og deres underretningspligt og udvidede underretningspligt.

Det kan også konkluderes, at undervisningsdeltagerne blevet bedre i stand til at identificere tegn og signaler på gråzoneprostitution. De føler sig med andre ord bedre klædt på til at handle på risikoadfærd blandt de børn og unge, som de arbejder med.

Og endelig kan det konkluderes, at undervisningsdeltagerne giver udtryk for at have fået en klarere retning i deres arbejde med gråzoneprostitution, herunder en ensretning og professionalisering af deres tilgang til unge der er i risiko for at indgå i relationer med salg eller bytte af sex.

7. Forandringer i praksis

Som vist i de tidligere kapitler har undervisningsforløbet haft et stort udbytte for deltagerne. De oplever, at de har tilegnet sig større viden om hele kompleksiteten ved og omfanget af gråzoneprostitution, ligesom de i højere grad føler sig klædt på til at identificere og håndtere konkrete problematikker ved gråzoneprostitution og seksualiseret risikoadfærd efter uddannelsesforløbet. Generelt oplever mange af deltagerne, at de qua undervisningsforløbet har fået en klarere retning på deres professionelle arbejde med gråzoneprostitution.

Spørgsmålene der undersøges i indeværende kapitel er, om undervisningsforløbet har ført til reelle forandringer i deres og deres arbejdssteds faglige praksis. Dette svarer til tredje og til dels fjerde niveau i Kirkpatrick's evalueringsmodel for uddannelses- og træningsforløb: Adfærd og resultater. Har deltagerne rent faktisk ændret deres adfærd og handlinger i relationen til de unge på opholdsstederne? Har deltagerne konkret handlet anderledes ved formodning eller konkret viden om at unge er i risiko for gråzoneprostitution? Endvidere undersøges det hvorvidt undervisningen er blevet institutionelt forankret, og hvorvidt arbejdet med at forebygge og håndtere gråzoneprostitution er formaliseret på de pågældende opholdssteder. Sidstnævnte er et særligt væsentligt punkt, da den institutionelle forankring kan være afgørende for at undervisningen opnår effekter på længere sigt. Formaliseres, implementeres og spredes den nye viden ikke på et institutionelt niveau er der risiko for at den tilegnede viden udelukkende forbliver hos de pågældende deltagere og dermed forsvinder, når disse personer ikke længere er en del af arbejdspladsen.

7.1 Flere taler oftere med unge om problematikkerne vedrørende salg og bytte af sex

Undervisningen i gråzoneprostitution har i høj grad fokuseret på at klæde fagpersonalet på til i fællesskab at arbejde aktivt med emnet og tale direkte med de unge på opholdsstederne om gråzoneprostitution. Formålet er at styrke forebyggelsen af gråzoneprostitution ved at fagpersonalet i højere grad gør de unge mere opmærksomme på problematikkerne om og eventuelle konsekvenser af gråzoneprostitution. Formålet er endvidere at styrke fagpersonalets håndtering af unge, der indgår i gråzoneprostitution. Det store fokus på at skabe en klar forståelse af omfanget og kompleksiteten ved gråzoneprostitution - og ikke mindst fagpersonalets pligter og lovgivningsmæssige rammer - har i undervisningen lagt grundlaget til at fagpersonalet skulle lære at indgå i relationen til de unge på en ny måde med styrket fokus på henholdsvis sund og usund seksuel adfærd.

I undervisningen blev der lagt vægt på at styrke deltagernes refleksioner over deres eget værdimæssige ståsted, der har afgørende betydning for, hvorledes de handler og forstår de unges seksualitet. Det var en afgørende pointe, at usikkerheden blandt de fagprofessionelle opstår, når de mister overblikket over det felt, de er en del af, og individualiserer indsatsen. Og derfor er det essentielt, at den indsats, der pågår over for de unge er koordineret og med et fælles moralsk kompas som grundlag. I undervisningen blev den såkaldte "svære samtale" til et emne, der i høj grad handlede om at bevæge deltagerne i deres forståelse af, at de unges seksualitet og seksuelle adfærd ikke er et personligt men et professionelt anliggende for fagpersonalet, som fagpersonalet har pligt til at forholde sig til.

Evalueringen viser, at undervisningsdeltagerne giver udtryk for at have fået mod på at tage disse svære samtaler med de unge om seksualitet, kropslig selvbestemmelse og risikoadfærd. Deltagerne beskriver det som en ny, sporgende tilgang, som ikke præges af berøringsangst. En deltager skriver:

Jeg vil være opmærksom/nysgerrig på dialog med unge som både er i fare for at krænke og blive krænket

(Kommentar i mini-survey).

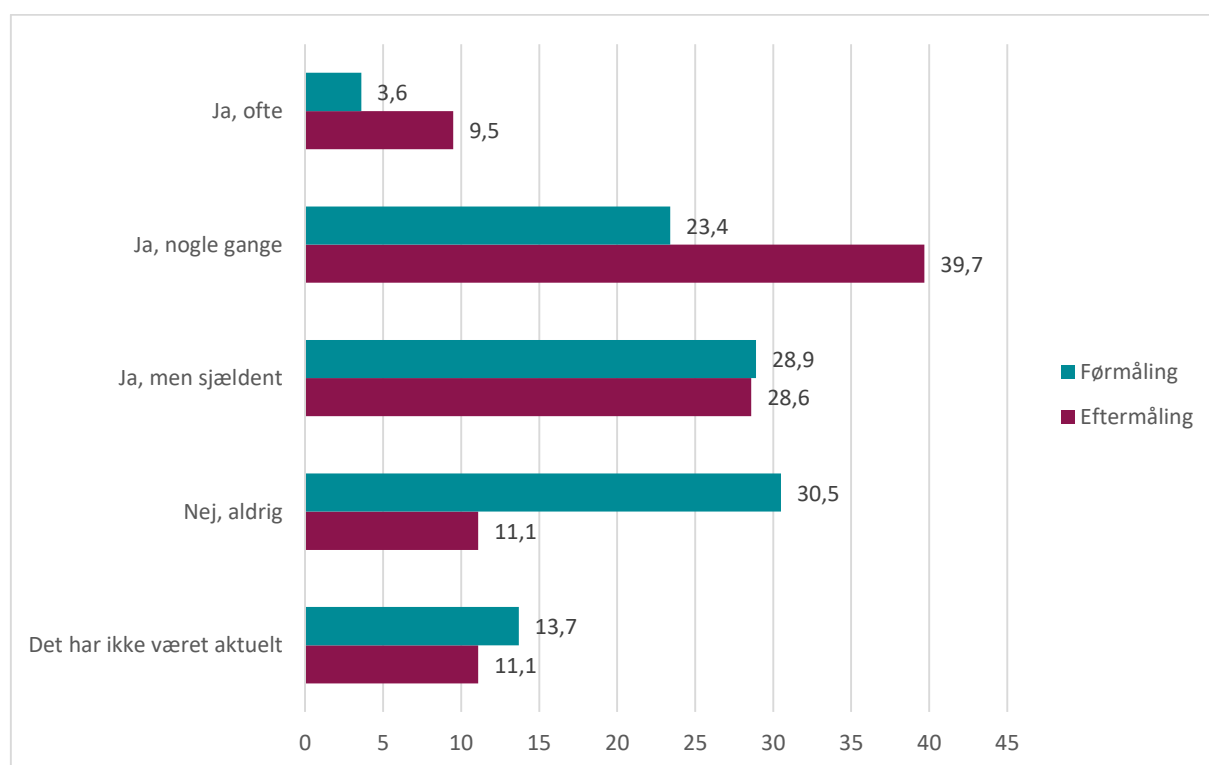
En fokusgruppedeltager beskriver, hvordan den nye tilgang til dialogen kan få en positiv indvirkning på den unges refleksionsproces.

Den der nysgerrige, spørgende måde, den kan jeg godt lide, fordi det får den unge til at reflektere. Og allerede der kan der ske noget i forvandlingen. Vi snakkede om, at vores vigtigste opgave er at vise, at der er alternativer. Og der er en lang proces i den nysgerrige og spørgende dialog inden man fortæller den unge, hvad man ser. Det er vigtigt, at få den unge til at reflektere først

(Fokusgruppedeltager).

Men ikke blot har undervisningsforløbet givet deltagerne mod på den svære samtale. Evalueringen viser, at undervisningsforløbet har haft en betydning for, hvorvidt gråzoneprostitution er et emne, som fagpersonalet taler med de unge om. Inden undervisningsforløbet var der generelt få, der talte med de unge på opholdsstederne om problematikker ved salg og bytte af sex. Hele 30,5 procent havde aldrig talt med unge om generelle problematikker ved salg og bytte af sex og 28,9 procent havde kun sjældent talt med unge om dette. I alt havde 27 procent før undervisningsforløbet talt med unge om bytte og salg af sex, hvoraf kun 3,6 procent havde gjort det ofte.

Figur 19. Har du talt med én eller flere unge på dit arbejde om generelle problematikker vedrørende salg eller bytte af sex?

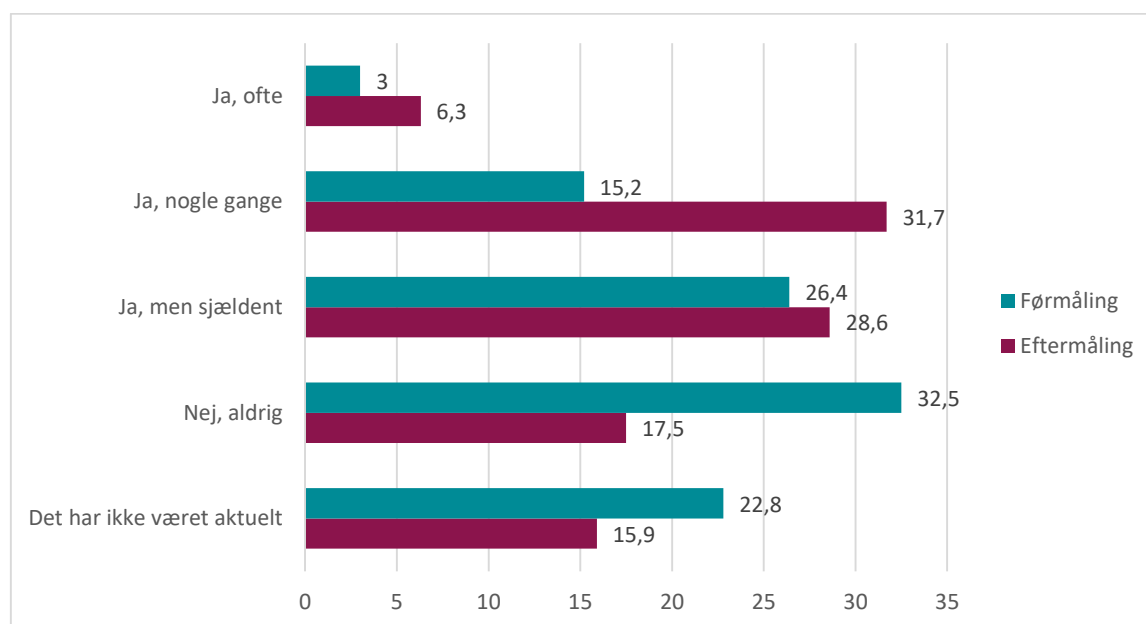
Førmåling n=197, eftermåling n=63

Efter undervisningsforløbet ser billedet markant anderledes ud, da henholdsvis 39,7 procent og 9,5 procent af deltagerne svarer at de *nogle gange* eller *ofte* taler med unge om problematikker vedrørende salg og bytte af sex. Andelen der svarer, at de aldrig taler med de unge om problematikker ved salg og bytte af sex er efter endt uddannelsesforløb faldet med hele 19,4 procentpoint - fra 30,5 procent til 11,1 procent. Efter undervisningsforløbet er andelen af personer, der ikke mener spørgsmålet har været aktuelt desuden faldet fra

13,7 procent til 11,1 procent. Fagpersonalet berører dermed i højere grad emnet over for de unge efter undervisningen.

At deltagerne i højere grad er opmærksomme og føler sig bedre klædt på til at håndtere problematikker vedrørende salg og bytte af sex gennem undervisningen i gråzoneprostitution bliver endvidere bekræftet i undersøgelsen af, hvorvidt deltagerne har talt med unge om deres konkrete salg eller bytte af sex (figur 20). Som det fremgår i figur 20 havde 32,5 procent aldrig talt med en ung om deres konkrete salg eller bytte af sex. Efter undervisningen i gråzoneprostitution var dette faldet til 17,5 procent. Omvendt er andelen der nogle gange har talt med en eller flere unge om den unges konkrete salg eller bytte af sex steget med 16,5 procentpoint - fra 15,2 procent til 31,7 procent. Andelen der ofte har talt med en eller flere unge om deres konkrete salg eller bytte af sex er også steget efter undervisningen fra 3 procent til 6,3 procent. Andelen af personer, der ikke mener at spørgsmålet har været aktuelt er faldet fra 22,8 procent til 15,9 procent.

Figur 20. Har du talt med én eller flere unge på dit arbejde om den unges konkrete salg eller bytte af sex?

Førmåling n=197, eftermåling n=63

Ovenstående to figurer peger dermed på at flere at deltagerne højst sandsynligt er blevet opmærksomme på vigtigheden af at tale med unge om gråzoneprostitution, og sidstnævnte at de også er blevet i stand til at identificere tegn og signaler på risikoadfærd.

Flere deltagere nævner, hvordan den opnåede viden og den fælles refleksion har medført, at de kan henvende sig til de unge på en mere klar, faglig måde, når de står i komplekse situationer, der handler om usund seksuel adfærd. Og nogle nævner endda også, at de allerede har oplevet bedre resultater af deres arbejde i og med at de qua undervisningen kunne hjælpe unge til at ændre deres handlinger. Et eksempel er en deltager, der fortæller følgende:

Deltager: Jeg brugte et trick fra undervisningen i forhold til en ung i et voldeligt forhold. Hvor [underviser] sagde, at vi skulle gå ind og sige, at vi vidste, hvad der var godt: Det er det her, der er godt for dig at gøre nu. Og i forhold til voldsanmeldelsen virkede det rigtig godt.

Interviewer: Hvad skete der i relationen til den unge?

Deltager: Jamen det virkede godt, at jeg virkede sikker i det, jeg sagde. Og at jeg vidste, hvad der var godt for den unge at gøre. Så de tog den på sig.

Interviewer: Så det her med at stå tydeligt frem?

Deltager: Ja, præcis. Og jeg virkede mere sikker, fordi jeg kunne sige: Jamen jeg ved, hvad der er godt for dig

(Fokusgruppeditager)

Det samme fortæller en anden deltager, der oplevede at kunne blive mere direkte i sin relation til den unge:

Interviewer: Tænker I at undervisningen har haft nogen betydning for jeres praksis?

Interviewdeltager: Det første jeg oplevede, det var at jeg blev mere direkte i min tale omkring det til de unge.

Interviewer: Ja, så du gik mere i kødet på det?

Interviewdeltager: Ja, ikke så meget uden om, det var mere direkte.

Interviewer: Ja. Kan du komme med nogen eksempler på det?

Interviewdeltager: Ja, den knægt jeg har med at gøre, han har sendt videoer af sig selv. Og i stedet for at det blev sådan lidt forsigtigt, så blev det mere direkte: Hvad fik han ud af det og hvad ønskede han at få ud af det? Og kunne han få hjælp til at få det på en anden måde? Så der var ikke så meget uden om.

Interviewer: Og hvordan har det været?

Interviewdeltager: Et eller andet sted var det en befrielse.

Interviewer: Og hvordan har den unge reageret tilbage? Hvad har det betydet, at du har gået mere direkte til det?

Interviewdeltager: Det gjorde, at man kom ind og berørte en anden flade af hans liv. Jeg tror han står lidt alene i det. Det er lidt skamfuldt. Men jeg åbnede op for at det blev nemmere at snakke om det. Han har én ide om, hvad normalitet er, og jeg kan præsentere ham for noget andet

(Fokusgruppeditager).

Begge interviewdeltagere har altså en oplevelse af, at de er blevet mere tydeligere i deres kommunikation til de unge. I det første citat i kraft af at kunne være meget afklarede om, hvad de vurderer som værende henholdsvis gavnligt og skadeligt for den unge. Og i det andet citat i kraft af at kunne gå mere direkte til de unge og spørge undrende ind til deres adfærd. I begge tilfælde ses den nye, direkte og mere tydelige tilgang at have haft en gavnlige effekt på relationen til den unge. I det første citat står den fagprofessionelle så klart og tydeligt frem, at den unge indvilger i at bruge den fagprofessionelles råd og vejledning aktivt og gøre det til sit eget. I det andet citat kan den fagprofessionelle i kraft af hans mere direkte tilgang til den unge faktisk gå ind og rykke ved hans forståelse af normalitet og vise ham et reelt alternativ til gråzoneprostitution.

Det kan altså konkluderes, at flere deltagere som følge af undervisningen i højere grad føler sig klædt på til at tage de svære samtaler med de unge om gråzoneprostitution, sund seksuel adfærd, risikoadfærd mv. Ligeledes kan det konkluderes, at flere deltagere rent faktisk også taler mere med de unge om salg eller bytte af sex. Det gælder både samtalerne om generelle problematikker vedrørende salg og bytte af sex og samtalerne om de unges konkrete salg eller bytte af sex. Der synes også at være tendenser til, at den klare retning i arbejdet præget af en mere professionel tilgang til gråzoneprostitution, som de fagprofessionelle giver udtryk for at have fået en gavnlige effekt på relationen til de unge i form af mere tydelig kommunikation og klarere handlingsanvisninger.

7.2 Implementering af handleplaner

Undervisningen i gråzoneprostitution handler som beskrevet i høj grad om at styrke forståelsen og erkendelsen af, at det er en faglig kerneopgave i de fagprofessionelles arbejde at sikre seksuel sundhed hos børn og unge på opholdsstederne. Undervisningen tydeliggør dermed, at der er et vigtigt fagligt arbejde i at forebygge usund seksuel adfærd, hvilket er en væsentlig nuancering af fokuseret i overgrebspakken. På den måde lærer undervisningen sig op ad Sundhedsstyrelsens forebyggelsespakke om seksuel sundhed.

En central del af anden undervisningsgang er derfor at få opholdsstederne til at udarbejde en konkret handleplan for risikoadfærd og gråzoneprostitution for hvert opholds- og bosted. Handleplanen er tænkt som en konkretisering af det udkast til politik for seksuel sundhed, som deltagerne også præsenteres for i undervisningen og som findes i værktøjskassen til anden undervisningsgang. Der er indlagt tid til dette i selve undervisningen, og anden undervisningsgang er dermed tilrettelagt med mere direkte forandringskabende elementer på institutionelt niveau. Formålet er at sikre et institutionelt fokus på seksuel sundhed, risikoadfærd og gråzoneprostitution samt at forankre den viden og de redskaber som deltagerne har tilegnet sig qua undervisningsforløbet. Det er hensigten at handleplanen efterfølgende skal implementeres på opholdsstederne, så der sikres en samlet, fælles plan der formalisere det fremtidige arbejde med gråzoneprostitution på hvert opholds- og bosted.

Handleplan for seksuel risikoadfærd og gråzoneprostitution

Handleplanen har til formål at klargøre den enkelte institutions procedure ved mistanke om eller ved hændelser, hvor der er tale om gråzoneprostitution. Som del af undervisningen får deltagerne et udkast til en handleplan med relevante konkrete spørgsmål, som de i fællesskab skal besvare og på den baggrund udarbejde en målrettet handleplan til deres arbejdsplads. Mens deltagerne udarbejder handleplanen forlader underviserne lokalet. Dette er et led i undervisningens didaktiske opbygning, hvor formålet er at opfordre deltagerne til at tage ansvar for at arbejde med emnet i fællesskab og med fokus på deres konkrete arbejde. Efter at deltagerne har arbejdet med handleplanen følger underviser op i plenum med en mere håndholdt drøftelse af formålet og brug af handleplanen. Underviser giver også input til, hvordan opholdsstederne kan arbejde videre med udarbejdelsen og implementeringen af handleplanerne på de pågældende opholdssteder.

Af de 63 deltagere der har svaret på eftermålingen har 24 svaret at de har udarbejdet en handleplan som del af undervisningen (se tabel 11). Disse 24 deltagere er fordelt på 11 forskellige opholdssteder. Fire af deltagerne svarer at de havde en handleplan inden de deltog i undervisningsforløbet, og 21 svarede at de (stadig) ikke har en handleplan.

Tabel 11: Har I på din arbejdsplads en handleplan til håndtering af seksuel risikoadfærd og gråzoneprostitution?

	Antal	Procent
Ja, vi udarbejdede den som del af LivaRehabs undervisning	24	38,1
Ja, vi havde en før vi deltog i LivaRehabs undervisning	4	6,3
Nej	21	33,3
Ved ikke	4	6,3
Total	63	100

På trods af at handleplanen er en del af undervisningen, så er det altså langt fra alle som har udarbejdet og implementeret en handleplan for gråzoneprostitution. Arbejdet med handleplanerne på anden undervisningsgang er et af de få elementer i undervisningen, som evalueres lidt mere blandet end stort set alle andre elementer af undervisningen, der får meget positive evalueringer.

I de opfølgende interviews nævner flere, at det var svært at udforme handleplanen til selve kurset. Årsagerne til dette er forskellige. Nogle oplevede at de ikke var klar til at udarbejde en samlet, fælles handleplan, da de stadig havde et behov for fortsat at drøfte forskellige problematikker om gråzoneprostitution for at få en endnu større forståelse af fænomenet.

En leder udtaler for eksempel følgende:

Vi fik faktisk ikke lavet en samlet, fælles plan. Der gik lidt kuk i det, fordi mine medarbejdere var også optaget af nogle andre vinkler på gråzoneprostitution, og det valgte underviserne at prioritere og bruge tid på, og det synes jeg faktisk var fint nok. Så det korte svar er nej, vi har ikke ordentligt fået implementeret eller systematiseret det materiale og fået lavet en handleplan på: Hvordan vil vi så arbejde videre med det?

(Lederinterview)

Andre nævner at kurset var tidspresset, og at de havde behov for mere hjælp og vejledning til, hvordan opgaven skulle gribes an. En deltager fortæller:

Deltager: Jeg var rigtig glad for den første dag vi havde. Den synes jeg gav rigtig meget viden og mening. Den anden dag synes jeg var lidt konsistensløs i forhold til den der handleplan. Greb vi det nu rigtigt an i forhold til, hvad vi nu skulle? Interviewer: Har du noget forslag til hvad der kunne gøre det bedre? Deltager: Måske hvis de gik rundt og sagde: Hvordan er det I gør der? I vores gruppe diskuterede vi meget, hvordan spørgsmålene var skrevet, hvordan var det vi skulle svare på dem. Vi tolkede det meget forskelligt

(Interview med deltager).

Der var desuden et opholdssted som havde en mere generel og overordnet modstand mod konceptet om at udarbejde en handleplan for forebyggelse af gråzoneprostitution. Medarbejderne på dette opholdssted havde svært ved at se formålet med handleplanen, da de oplevede deres arbejde som værende så komplekst, at det ikke var muligt at lave en handleplan, der stemmer overens med virkelighedens kompleksitet. Desuden fremhævede de, at de i forvejen har mange handleplaner og at den dermed ville "blive en ud af de mange". Sidst men ikke mindst pointerede de, at de har en handleplan for seksuelle overgreb, og de havde svært ved at se, hvordan handleplanen for gråzoneprostitution adskiller sig herfra. Det skal her bemærkes, at medarbejdergruppe og ledelse på det pågældende opholdssted var meget splittede i forhold til deres opfattelse af sund seksuel adfærd og gråzoneprostitution og behovet for at arbejde fagligt med dette.

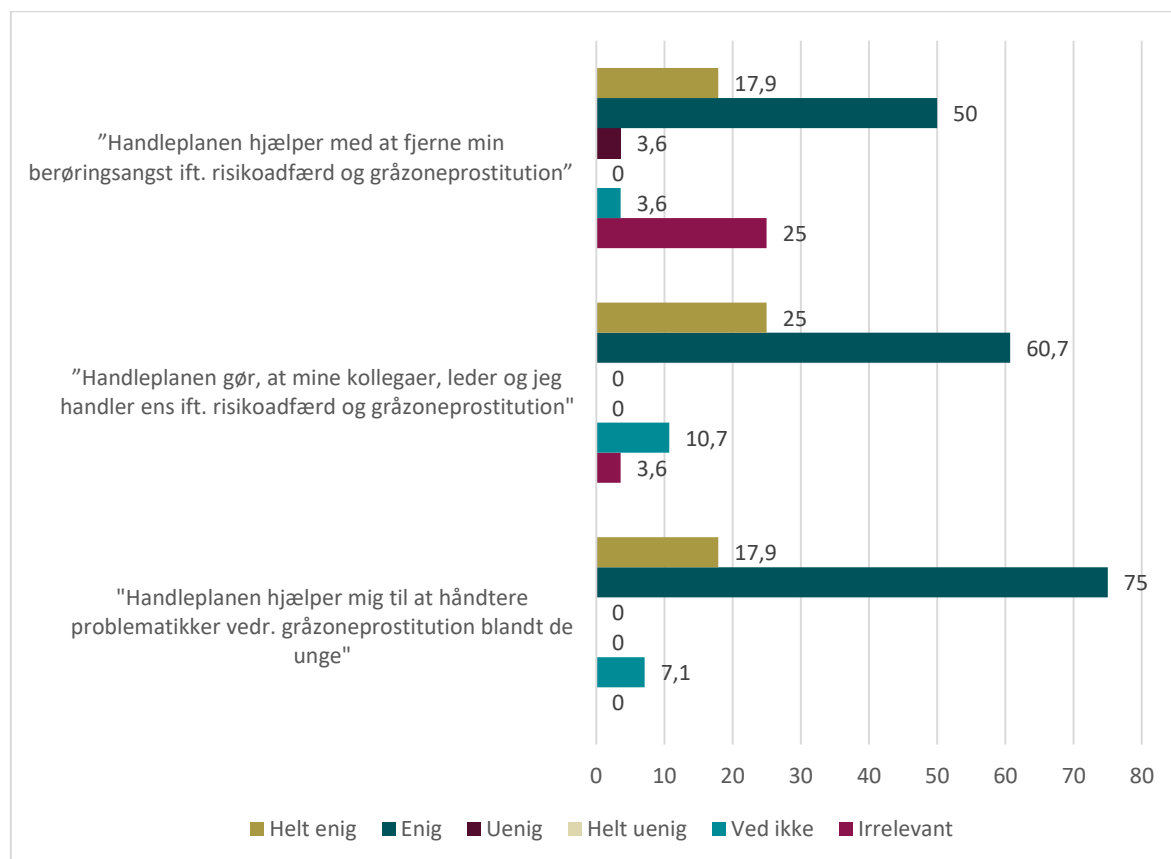
Opsummerende kan det siges, at selvom en del af deltagerne - både medarbejdere og ledere - i de opfølgende interviews giver udtryk for, at de har oplevet udfordringer med at udarbejde handleplanerne som en del af undervisningen, så er det rent faktisk i større eller mindre grad lykkes for hele fem ud af de seks opholdssteder, hvis implementeringserfaringer, der er detaljeret viden om i form af lederinterviews efter undervisningsforløbet. Fire af disse opholdssteder har også implementeret handleplanerne som en del af deres medarbejderhåndbog og/eller bekymringsmapper. Derudover er yderligere en institution i gang med at implementere den på tidspunktet for interviewet. Der er altså kun én af de seks opholdssteder, der i projektperioden ikke har implementeret handleplanen. Implementeringsgraden er dermed markant højere hos de seks opholdssteder, der har deltaget i de opfølgende interviews end, hvad eftermålingen viser.

Gode erfaringer med handleplaner

Generelt har den andel af de 47 opholdssteder, der har udarbejdet en handleplan gode erfaringer med at have en handleplan for seksuel risikoadfærd og gråzoneprostitution. Både ledere og medarbejdere oplever, at handleplanen hjælper dem med at håndtere problematikker ved gråzoneprostitution og giver en ensretning i, hvordan der handles i forhold til risikoadfærd og gråzoneprostitution.

Som vist i nedenstående figur er 92,9 procent af dem, der har implementeret handleplanerne *helt enige* eller *enige* i at handleplanen hjælper dem til at håndtere gråzoneprostitution, og 85,7 procent vurderer at handleplanen sikrer en ensretning af arbejdet med risikoadfærd og gråzoneprostitution. Og endelig angiver 67,7 procent af dem, der har implementeret handleplanerne at de enten er *helt enig* eller *enig* i, at handleplanen hjælper med at fjerne deres berøringsangst i forhold til risikoadfærd og gråzoneprostitution.

Figur 21: Er du enig eller uenig i følgende udsagn?

n=28 (Her spørges kun de der har svaret "ja" til Har I på din arbejdsplads en handleplan til håndtering af seksuel risikoadfærd og gråzoneprostitution?)

Flere af deltagerne underbygger denne tendens og udtrykker begejstring for arbejdet med handleplanen som en del af undervisningen. De oplever et stort potentiale i at bruge den aktivt som en fast del af deres arbejde i fremtiden. Flere fremhæver ligeledes at der er meget læring og udvikling, når arbejdspladsen i fællesskab skal udarbejde handleplanen. Et par undervisningsdeltagere fortæller:

Det var fint at komme til at arbejde med konkrete handleplaner. Og det synes jeg, vi skal afslutte. Så vi har noget vi har aftalt at vi gør. Og det gør vi også i forvejen, men nu hedder det noget, så nu kan vi forholde os til begrebet og læne os op ad at vi faktisk har pligt til det i forhold til måden vi griber det an på, organiseret

(Interview med deltager).

Jeg føler at undervisningsgang 1 gav mig en masse ny information, jeg vidste ingenting om det, og jeg fik rigtig meget ud af undervisningsgang 2 i forhold til at sidde med handleplanerne, også selvom jeg ikke arbejder på bostederne, det giver sådan en fornemmelse af hvornår vi skal se det som et problem

(Interview med deltager).

At deltagernes vurdering af udarbejdelsen af handleplaner i anden undervisningsgang er ret blandet og mere kritisk end de andre undervisningselementer kan være et udtryk for at sværhedsgraden i undervisningen stiger med netop dette undervisningselement. Hvor første undervisningsgang primært omhandler overordnede og til dels individuelle refleksioner om gråzoneprostitution, så handler anden undervisningsgang i højere grad om at få deltagerne til i fællesskab at beskæftige sig med gråzoneprostitution i relation til deres konkrete arbejde som efterfølgende kan implementeres. Det arbejde vil altid være påvirket af, at det først og fremmest er svært at gå fra erkendelse til handling, men ligeledes at det også bliver en organisatorisk del af arbejdspladsen og med alt den kompleksitet der følger heraf. Det er af disse årsager til dels forventeligt, at der kan være mere modstand mod denne del af undervisningen.

Denne modstand kan muligvis imødekommes ved, at lederen deltager i udarbejdelsen og den videre implementering af handleplanen. Fra lederinterviewene fremgår det i hvert fald, at lederens deltagelse letter implementeringen: En leder udtaler, at det er afgørende, at lederen deltager i udarbejdelsen af handleplanen og efterfølgende tager initiativ til en struktureret proces, hvor der arbejdes videre med handleplanen og dens implementering. En anden leder fortæller, hvordan hun så det som sin opgave at lave handleplanen færdig og implementere den i personalehåndbogen. Og en tredje leder udtaler, at han har sørget for, at handleplanen ofte diskuteres på personalemøder.

I forhold til modstanden mod handleplaner skal det desuden bemærkes at undervisningsforløbet er relativt kort i forhold til læringsmålene og kompleksiteten af undervisningen, hvorfor der også er relativt kort tid til den del af undervisningen, som omhandler udarbejdelse af handleplaner. Her kan det også nævnes, at samtlige deltagere i undervisningsforløbet er inviteret til projektets afslutningskonference d. 20. september 2018. Afslutningskonferencen kan altså ses som den endelige afslutning af undervisningsforløbet. Derfor er det muligt, at implementeringsgraden af handleplanen stiger op til og efter den 20. september.

Værktøjskasse og hotline

Værktøjskassen og hotlinen er ligesom handleplanen tiltænkt at skulle forankre projektet i tiden efter undervisningens afslutning. I nedenstående tabel ses det 34,9 procent har brugt værktøjskassen lidt, mens 57,1 procent svarer, at de slet ikke har brugt den.

Tabel 12: Har du brugt "Værktøjskassen" fra anden undervisningsgang?

	Antal	Procent
Ja, meget	0	0
Ja, lidt	22	34,9
Nej, slet ikke	36	57,1
Jeg kan ikke huske, at vi har udarbejdet en værktøjskasse ved anden undervisningsgang	2	3,2
Ved ikke	3	4,8
Total	63	100

Hvad angår hotlinen, angiver 33,3 procent af deltagerne, at de kender til den, mens 66,7 procent angiver, at de ikke kender til den. Kun en person har anvendt hotlinen i de to år projektet har kørt.

En anbefaling må derfor være, at værktøjskasse og hotline fremhæves mere i undervisningen. Værktøjskassens indhold kunne for eksempel gennemgås i løbet af undervisningen og der kunne henvises til, at de konkrete værktøjer - for eksempel til den svære samtale - der er efterspørgsel på, faktisk findes i værktøjskassen. Ligeledes kan der med fordel bruges mere tid på at oplyse om hotlinens eksistens eller overveje, hvorvidt den skal indrettes som en mere opfølgende og forpligtende del af undervisningen. Det kan også i fremtiden overvejes, hvorvidt der skal afsættes flere undervisningsressourcer til arbejdet med handleplaner - for eksempel mere undervisningstid og/eller mere forpligtende og håndholdt opfølgning på undervisningen - for at indfri det potentiale, der ligger i at få øget implementeringsgraden.

Samarbejde med LOS og FADD om videreformidling af information

Et sidste forankringsinitiativ i projektet er et samarbejde mellem LIVa og LOS og FADD om videreformidling af information og hjælp til deres medlemmer om gråzoneprostitution.

LIVa har i projektperioden deltaget i en række arrangementer for at udbrede kendskab og viden om projektet såsom: Folkemødet i 2017, debatmøde hos Sex og Samfund, FADD's regionalmøde og socialrådgiverstuderende i København og Odense samt deltaget i Folkemøde Møn og Ungefølkemøde Møn ultimo august 2018, hvor LIVa og Kvindeforening forestod en debat om Sugardating vs Gråzoneprostitution. I foråret 2018 blev der afholdt pædagogisk dag på Skolecentret Lindersvold, hvor 10 sydsjællandske institutioner deltog i LIVas oplæg om "Gråzoneprostitution versus Sugardating".

Derudover er der planlagt samarbejde med henholdsvis Sex og Samfund samt Børnesagens Fællesråd for at udbrede kendskabet fra projektet og derigennem søge at forankre viden og erfaringsgrundlag bredere blandt andre aktører der arbejder med børn, unge og seksualitet.

Ligeledes er der publiceret et kapitel til Social Årsrapport 2017 om gråzoneprostitution på baggrund af projektet, samt artikler til en række nyhedsbreve og medlemsblade for organisationer som FADD, LOS og Socialpædagogerne. Der er blevet afholdt møder med politikere, både regionalt, kommunalt og på folketingsplan. Yderligere er der taget kontakt til en række ungeråd for at få aftaler om oplæg, kurser mm.

Endelig er det aftalt, at LOS og LIVa i samarbejde skriver en artikel om sundhedsbegrebet i efteråret 2018, hvor projektets erfaringer om seksuel sundhed og gråzoneprostitution indgår. Ligeledes er der planlagt at skrive artikler til relevante fagblade om projektet.

7.3 Konklusion

Som konklusion på afsnittet om, hvorvidt undervisningsforløbet har ført til reelle forandringer i deltagernes og deltagernes arbejdssteds faglige praksis, kan det konkluderes, at relativt mange arbejder mere direkte med problematikker vedrørende gråzoneprostitution. Flere oplever, at have fået en mere direkte og tydelig tilgang i kommunikationen med de unge om gråzoneprostitution. Nogle af deltagerne nævner endda, at de allerede nu oplever, at de i højere grad kan hjælpe de unge med at vælge alternativer til gråzoneprostitution. En del af deltagerne har formaliseret arbejdet med gråzoneprostitution via handleplaner og arbejder i personalegruppen aktivt med det i form af for eksempel drøftelser på personalemøder. Der er ligeledes gode erfaringer med implementeringen af handleplanerne. Endelig skal det understreges, at der er et fremtidigt potentiale for at styrke forankringen af arbejdet med gråzoneprostitution ude på opholdsstederne.

8. Konklusion

Overordnet kan det konkluderes, at undervisningen i gråzoneprostitution tager fat i et komplekst og etisk og politisk kompliceret emne, som mange fagprofessionelle førhen har haft svært ved at få greb om og beskæftige sig med. Endvidere har undervisningen skullet ramme en bred og mangfoldig målgruppe, både i forhold til deltagerens uddannelsesmæssige baggrund, og i forhold til de problemstillinger, som de forskellige opholdssteder slås med i det daglige. Fagpersonalets viden om gråzoneprostitution var før undervisningen ret begrænset, hvilket viser sig i et stort behov for undervisning i gråzoneprostitution blandt fagpersonalet: Op mod 60 procent angiver forud for undervisningen, at de i situationer med oplevelse af eller formodning om en ung, der indgik i relationer med salg eller bytte af sex, ikke havde den nødvendige viden til at håndtere situationen. Trods disse grundlæggende udfordringer kan det konkluderes, at undervisningsforløbet på en lang række parametre er lykket rigtig godt:

Det kan konkluderes, at der er en overvældende tilfredshed med kurset, således at cirka 97 procent angiver, at de synes undervisningen var enten god eller rigtig god. Dette vel at mærke på tværs af køn, alder, uddannelse og anciennitet. Ligeledes kan det konkluderes, at deltagerne er motiverede for at arbejde videre med unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex og at de finder stor mening og værdi i at have deltaget i undervisningen. Endelig kan det konkluderes, at deltagerne efterspørger flere cases i undervisningen og roser undervisernes evne til at levere fleksibel og nærværende undervisning.

Undervisningsforløbet har haft et stort udbytte for deltagerne. De oplever, at de har tilegnet sig større viden om hele kompleksiteten ved, og omfanget af, gråzoneprostitution. Deltagerne har fået begrebsliggjort og defineret gråzoneprostitution. Dette er blandt andet muliggjort af undervisernes tydelige tilgang til det kompliceret emne, som gråzoneprostitution jo er.

Undervisningen har også givet deltagerne et fælles sprog om gråzoneprostitution og gjort dem i stand til i fællesskab i personalegruppen at sætte ord på problematikker, som de ikke tidligere havde ord og begreber for. Der er også flere deltagere, der taler mere med kolleger, dels om generelle problematikker vedrørende unges seksualitet og seksuelle adfærd og dels om konkret viden eller formodning om unge på deres arbejdsplads, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex.

Det kan endvidere konkluderes, at deltagerne har fået større viden om gråzoneprostitution. Før undervisningsforløbet var 11,7 procent således enten enige eller helt enige i, at de har en uddannelse, som giver dem den nødvendige viden til at håndtere unge, der indgår i relationer med salg eller bytte af sex. Efter undervisningsforløbet angiver 46,1 procent dette. Der er altså en markant større gruppe, der efter undervisningen mener, at de er tilstrækkeligt uddannede, men tallene peger samtidig på, at der er et stort potentiale i at styrke uddannelse på dette område yderligere. Dels giver deltagerne udtryk for at have fået en tiltrængt opdatering på den lovgivning, der regulerer området og dels er de blevet klar over deres juridiske forpligtigelser, deres kommandoveje og handlemuligheder ved observation af risikoadfærd og deres underretningspligt og udvidede underretningspligt.

Ligeledes føler deltagerne sig i højere grad klædt på til at identificere tegn og signaler og håndtere konkrete problematikker ved gråzoneprostitution og seksualiseret risikoadfærd efter undervisningsforløbet.

Og endelig kan det konkluderes, at deltagerne giver udtryk for at have fået en klarere retning i deres arbejde med gråzoneprostitution, herunder en ensretning og professionalisering af deres tilgang til unge der er i risiko for at indgå i relationer med salg eller bytte af sex.

Undervisningen har medført ændringer i deltagerens praksis på en række punkter: Relativt mange arbejder mere direkte med problematikker vedrørende gråzoneprostitution. Flere oplever at have fået en mere direkte og tydelig tilgang i kommunikationen med de unge om gråzoneprostitution. Nogle af deltagerne nævner endda, at

de allerede nu oplever, at dette har en positiv indvirkning på relationen til de unge og at de derfor i højere grad kan hjælpe de unge med at vælge alternativer til gråzoneprostitution.

Knap halvdelen af deltagerne har formaliseret arbejdet med gråzoneprostitution via implementeringen af de handleplaner, de blev introduceret for i undervisningen. På de opholdssteder, der har implementeret handleplanerne, har man gode erfaringer med dem, for eksempel hjælper de til håndtering af gråzoneprostitution og giver ens reaktioner i personalegruppen. Implementeringsprocessen giver dog udfordringer flere steder på grund af tidspres, institutionelle logikker og uklart formål med handleplanen. På trods af implementeringsudfordringer arbejder flere dog aktivt videre med handleplanerne i personalegruppen i form af for eksempel drøftelser på personalemøder. Endelig skal det understreges, at der er et fremtidigt potentiale for at styrke forankringen af arbejdet med gråzoneprostitution ude på opholdsstederne.

Helt overordnet har evalueringen af undervisningsforløbet vist, at der er et stort behov for undervisningen, det øgede vidensniveau undervisningen medfører og de deraf følgende konkrete ændringer i fagpersonalets praksis. Det kommer til udtryk i de positive evalueringer af undervisningen og vidner om, at projektet har været meget vellykket. Derfor antager evaluator, at der ude omkring i landet må være et lignende behov, og at det med fordel kan udbredes til andre dele af landet.